

Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kobarje in Novo mesto. — Izhaja vsak petek. — Urejuje uredniški odbor. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33. — Telefon uredništva in uprave 127. — Tekoči račun pri Mestni hranilnici v Novem mestu 616-H-T-24. — Letna naročnina 480 din, polletna 240 din, četrtletna 120 din. — Tiska Tiskarna Slovenskega poročevalca v Ljubljani.

Doleniški list

Tednik okrajev Črno

STUDIJSKA KNJIŽNICA

sto

NOVO MESTO

OD TEDNA DO TEDNA

Ves svet je z razumljivim zanimanjem prisluhnil besedam predsednika republike Tita, ko je na seji Zvezne ljudske skupščine spregovoril o ureditvi tržškega vprašanja. To staro in mučno vprašanje je napravilo naši državi mnogo politične in druge škoda, saj je težilo po vojni na le vse naše življenje ter onemogočalo sodelovanje med Jugoslavijo in Italijo, marveč je po pravici vzbujalo tudi zaskrbljenost drugih narodov. Zato si je svet tako globoko oddahnil, ko je bilo naposled urejeno tudi to perečo vprašanje in ko se je odprla pot k mirnemu sožitju ter plovnemu sodelovanju med nami in Italijo.

Zgodovina tržškega vprašanja je našim narodom dobro znana. Naši narodi tudi dobro vedo, koliko potrpljenja, uidevnosti in hladnokrvnosti, pa tudi žrtve je zahtevalo to vprašanje od nas — od trenutka, ko so morale zmagovite enote narodnoosvobodilne vojske zapustiti Trst ne glede na to, da je bilo prejeto zanj mnogo naše krvi. Krvavecih src smo takrat položili na oltar svetovnega mira to veliko žrtev v prepričanju, da jo bo svet pravilno razumel in ocenil. To se je tudi zgodilo in v gled Jugoslavije v zunanjem svetu se je močno dvignil.

Sledile so posamezne faze obravnavanja tržškega vprašanja po diplomatski poti in za kul-sami. Naše državno vodstvo je budno spremljalo sleherni dogodek v zvezi s tržškim vprašanjem in ko je prišla vest o krivičnem sklepu zahodnih velesil, z dne 8. oktobra 1953, po katerem naj bi Italija dobila vse sporno ozemlje, je marsi Tito povzdignil svoj glas in zaklical: »Nela Spet je svet prisluhnil njeovim besedam, tokrat še mnogo bolj, kakor sicer, in spet so spregovorili trezni, preudarni politiki in državniki, spet se je pokazalo, koliko odkritosrčnih prijateljev ima nova Jugoslavija v zunanjem svetu. Naši narodi so z brezprimerno odločnostjo podprli naše državno vodstvo v neupogljivem odporu proti novi krivici, ki so nam jo hotele storiti zahodne velesile s tem krivičnim sklepom. In ubranili smo svoje pravice.

Spor o Trstu in njegovi okolici se je nadaljeval. Italijanska diplomacija je spoznala, da tokrat s spletkami ne bo dosegla svojega cilja. Tudi v Italiji je začelo prodirati spoznanje, da je možna edinole sporazumna ureditev tržškega vprašanja, da brez privolitve Jugoslovanih ni izhoda iz tega položaja. Samo našemu preudarnemu, doslednemu in odločnemu državnemu vodstvu je treba pripisati, da je bilo to važno mednarodno vprašanje urejeno na način, ki je v glavnem zadovoljil tudi naše narode in naše rojake onkraj meje.

Zdaj, ko je končno začrtana meja med Jugoslavijo in Italijo in ko sta se vlad ZDA in Velike Britanije s posebno deklaracijo zavezali, da ne bosta nudili nobene pomoči morebitnim nadaljnjim teritorialnim pretenzijam Italije, se je narodom obeh sosednih držav odprla pot k mirnemu sožitju in sodelovanju na vseh področjih. Dosegli smo največ, kar smo v danih razmerah mogli. Koristi Sloven-cu v Trstu in njegovi okolici so zaščitene s posebnim narodnosnim statutom. Po pravici pričakujemo in upamo, da bo tudi v tem oziru zmagala na italijanski strani treznost in uvidenost, da bo uradna Italija dosledno izpolnjevala s sporazumom o tržškem vprašanju prevzete obveznosti in tako tudi sama pripomogla k poglabitvi medsebojnih stikov, kar bo koristilo narodom obeh dežel.

Na novi, dokončni meji so se že srečale naše in italijanske čete, naši in italijanski granici-čarji bodo stali odsele vsak na svoji zemlji ne kot sovražniki, marveč kot čuvarji njene neod-lokljivosti. V tem pomembnem trenutku narodljive Jugoslavije upajo in pričakujejo, da bodo onkraj meje čimprej utih-nili sovistični glasovi, ki v trenutni zanesenosti le meje se-je pripisujejo in ki jim uha-jajo pogledi celo daleč čezno.

NOVOMEŠČANI!

Obiščite RAZSTAVO NAPREDNEGA TISKA
Razstava je v Domu JLA (prilike).

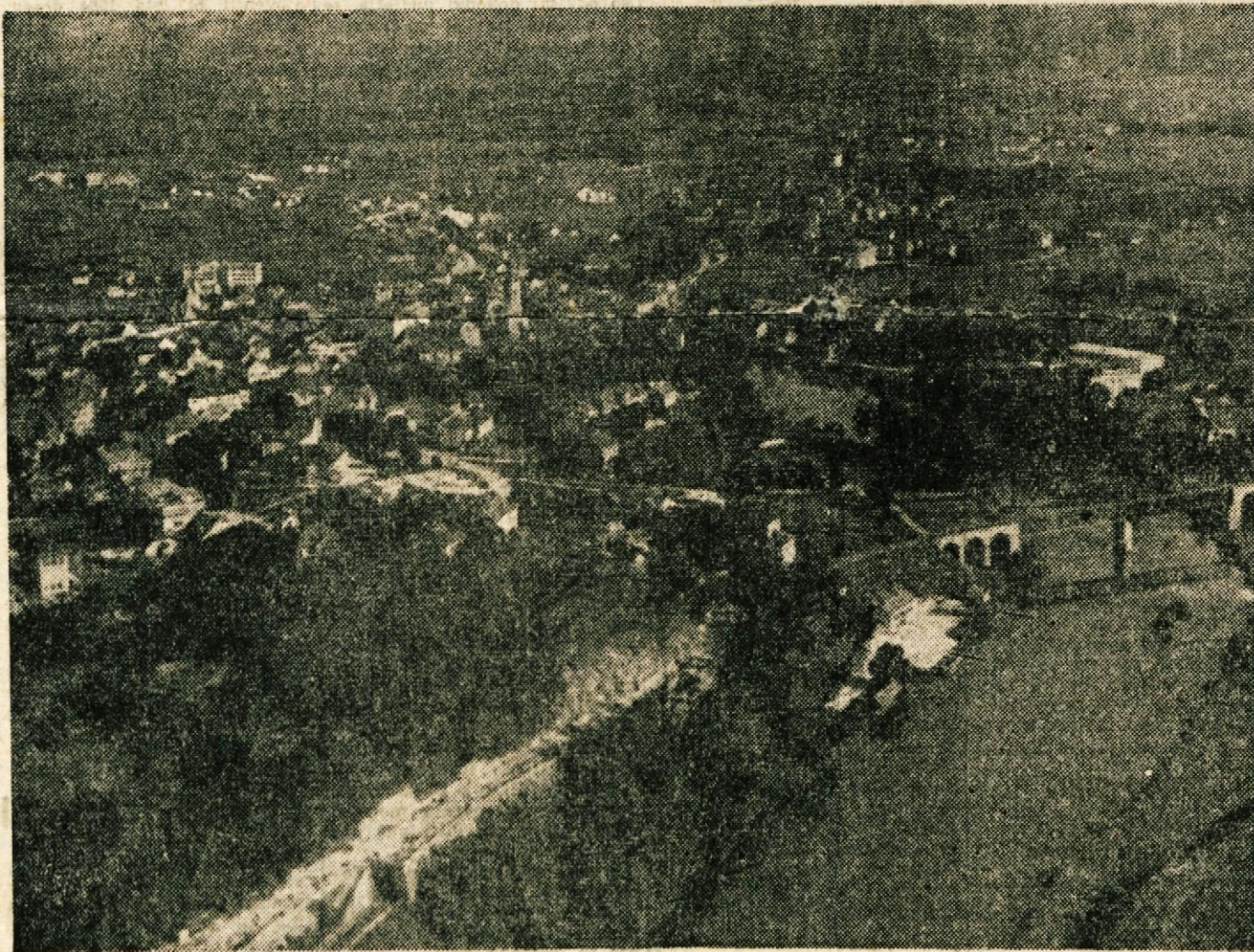
Novo mesto praznuje 29. oktobra drugič svoj občinski praznik

Občinski prazniki imajo pravzaprav dvojni pomen in namen — prvi in glavni je spomin na dogodek iz narodnoosvobodilne borbe, ki je povezan z občno; drugi, s prvim najtesneje združen, pa je kolektivni praznik občanov, slovesen dan, v katerem se še posebno izrazi kolektivno sožitje prebivalcev občine in v katerem slavijo tudi svoje uspehe na gospodarskem in kulturnem področju, kajti vsi taki uspehi, večji ali manjši, so vendar sad večje ali manjše volje in prizadevnosti vseh občanov. Čim več so občani storili za razvoj in napredek svoje občine, toliko bolj s ponosom in radostjo praznujejo tudi svoj občinski praznik, toliko bolj je to zanje res praznični dan.

Datum, ki si ga je Novo mesto izbralo za svoj občinski praznik, je izredno pomemben za razvoj narodnoosvobodilne borbe na Dolenjskem. 29. oktobra 1941. leta, torej že v prvem razdobju našega oboroženega upora, so se partizani iz Novega mesta in nekaterih drugih krajev Dolenjske na Brezovi rebri združili v novomeško partizansko četo. Četa je takoj odšla v bojni pohod proti Bučki, na ozemlje, zasedeno od Nemcev, in tam napadla sovražnika. Zato je ljudski odbor mestne občine Novo mesto izbral 29. oktober za občinski praznik Novega mesta.

Lani je Novo mesto svoj občinski praznik praznovalo prvič. Spominu naše zmagovite revolucije je postavilo velik spomenik »Pesem svobode« na Kidričevem trgu, heroje in padle borce NOB, talce in druge žrtve fašističnega krvoločstva pa je počastilo s spominskiimi ploščami v pietetno in umetniško urejeni stebriščni lopi na Vratih, kjer stojita tudi doprsna kipa Borisa Kidriča in Staneta Rozmana, s plošč pa se nam blesti v spomin 7 herojev in 243 padlih borcev in žrtv — 250 dragocenih imen ljudi, ki so za svobodo človeka in domovine prelili kri. Življenja, ki jih je partizansko Novo mesto darovalo za svobodo.

Trinajst let je minilo, kar se je na Brezovi rebri izoblikovala novomeška partizanska četa. Kako malo let po številu, in vendar kako velikansko razdobje po poti, ki jo je v tem času prešel naš narod, in Novo mesto tudi. Leta borb, osvoboditve, graditve porušene domovine, izgradnje socializma, izoblikovanje novega človeka. Novo mesto v podrinah, Novo mesto v obnovi, Novo mesto z novim vnanjim licem in z novim notranjim likom, z novo strukturo življenja, ki nosi le še rahlo patino minulih dob, s čedalje izrazitejšim pečatom sodobnega, vsestransko naprednega časa. Osvobodilni boj, v katerega se je Novo mesto častno vključilo, in z njim združena osvoboditev in svoboda sta to staro, svojevrstno mesto uravnala na novo pot, v njegovo novo zgodovinsko razdobje. Vloga Novega mesta, kot političnega, gospodarskega in kulturnega središča Dolenjske, je čedalje izrazitejša in uspešnejša, po zaslugi ljudske oblasti, občinskega odbora in vseh občanov, ki se vneto trudijo za razcvet in napredek svojega mesta. Naj vsi občani novomeške občine ob praznovanju svojega drugega občinskega praznika s ponosom pretehtajo storjeno delo in si ob njem nabere nove vneze za čim lepšo in naprednejšo vnanjo podobo in za čim globlji, naprednejši in svetlejši lik Novega mesta. Hkrati pa naj s toplim spominom počastijo vse tiste junake svojega mesta, ki so se za svobodo borili in prelili kri. Rubini te prežaltna krvi žarijo tudi na čelu novega Novega mesta!

Novo mesto postaja v socialistični domovini čedalje izraziteše politično, gospodarsko in kulturno središče Dolenjske (Posnetek iz letala)

Začelo se je zimsko izobraževanje

Komisija za izvenšolsko izobraževanje v novomeškem okraju je pripravila načrt dela že v avgustu. Izkušnje v zadnjih letih so pokazale, da je bilo preveč teoretičnega in premalo praktičnega pouka. Na temelju teoretičnega pouka je potrebno delati tečajniki praktično in to dlo prenesti tudi na poletne mesece. Dober način izobraževanja so tudi poučne ekskurzije. Vse te izkušnje bodo letošnji predavateljski aktivni in odobrili za izvenšolsko izobraževanje upoštevali.

Člani komisij za izvenšolsko izobraževanje so na sedežih občin pridobili sestanke z zastopniki ljudskih organizacij, prosvete, druge in občine ter na njih sestavljali načrte izobraževalnega dela. V 25 večjih vseh so že ustanovljeni odbori za pošol izobraževanje. V njih so predstavniki prej imenovanih organizacij in ustarj. Glavno nalogo imajo preveriti delavci, ki skupno s zastopniki organizacij obiskujejo vasi in tola-majo potrebo po izobražbi. Na ta način in je uspelo, da je dosedaj rijavljenih že 19

kmetijsko-gospodinjstvo-gospodarskih tečajev, 2 kmetijski šoli in 11 tečajev za žensko mladino, v 16 krajih pa bo organizirala predavanja ljudska univerza. V Sentrupertu in na Trebelnem bodo organizirali tečaja za nepismeno in pol pismeno mladino. Dobro so izvedli priprave na Čatežu, kjer se je dosedaj prijavilo že 30 tečajnikov. Na Dolžu imajo dosedaj 18 prijav, v Gabru 28, v Lazah devet, v Smarjeških Toplicah 14 itd. V Sentjerneju bodo nadaljevali s kmetijsko gospodarsko šolo prav tako tudi v Trebnjem.

Ljudska univerza se s svojimi dobro pripravljenimi predavanji vedno bolj uveljavlja tudi na podeželju. Pri o-krajnem odboru ljudske prosvete se je pred kratkim osnoval odbor Ljudske univerze ki ima v svojem krogu širši predavateljski arhiv katerega sestavljajo strokovnjaki iz zdravstva, kmetijstva, prava, gospodarsko-finančne in prosvetne stroke. Za uspešnejši način pouka bi potrebovali razne tehnične pripomočke kot mikroskope, aparate za dia-positivi, poučne filme in dru-

go, kar bo skušal odbor LP tu-di nabaviti.

Na podeželju je tudi veliko zanimanja za kino predstave, ki jih predvaja Ljudska teh-nika. Iz več krajev so že tudi pisali, da želijo imeti potovalni gospodinjstvi tečaj, ki je se-daj v Ambrusu. Ta bo v bodo-če obiskoval po vrsti vse kra-je, posebno najbolj oddaljene. Z dobro pripravljenim in izve-denim zimskim izobraževalnim delom na podeželju, bomo po-magali odstranjevati zaostalost in neznanje ter širiti obzorje našemu delovnemu človeku.

Črpanje kreditov za kmetijstvo v novomeškem okraju

Vseh kreditov za potrebe kmetijstva v novomeškem okraju je bilo letos na razpo-lago 72.548.000 din. Ti krediti so bili namenjeni za dogra-di-tev nekaterih zadrugnih do-val, za gradnjo silosov na dr-žavnih in zadrugnih posevstvih, za gradnjo hlevov, za nakup plemenske živine ter druge in-vesticije.

Do 1. oktobra je bilo porab-ljenih 52.150.000 din, kar po-meni, da bodo dodeljeni kredi-ti izčrpani do konca leta, če-prav vsi kmetjaki ne bodo porabili dodeljenega kredita

Za jesensko setev 55.000 ton uvoženih umetnih gnojil

Za letošnje jesensko setev smo uvozili skupno 55.100 ton umetnih gnojil iz Avstrije, Ita-lije, Belgije, Zahodne in Vzhodne Nemčije. Od tega je 24.500 ton dušikovih gnojil, 17 tisoč 600 ton kalijevih in 13 tisoč ton Thomasove žindre. Te uvožene količine umetnih gnojil predstavljajo 60% po-gojenih količin.

Razen uvoženega umetnega gnojila bomo letos porabili za setev tudi 76.000 ton umetnih gnojil domače proizvodnje, tako, da bo skupna poraba le-tošnje jesen okoli 170.000 ton, kar je približno za 38.000 ton več ko lani.

In ga bo zaradi tega potreba dodeliti drugim. Tako je ime-lotl izčrpano kredit za nakup plemenske živine, kredit za gradnjo kleti za krompir pa bo verjetno tudi izčrpano do konca leta.

Spominski steber na Glavnem trgu v Novem mestu

Bodoči učitelji za borbo proti alkoholizmu

V Tednu otroka smo imeli na učiteljsku v Novem mestu občni zbor Pomladke Rdečega križa. Če je ta organizacija povsod potrebna, je toliko bolj na učiteljsku. Zato smo tudi vsi člani RK, Glavni temi raz-pravljanja na občnem zboru sta bili: »Rdeči križ in vloga učitelja na vasi« ter »Alko-holizem in zdravje«. O prvi temi je govorila Ana Mihelič, ki je obiskala seminar pod-mladkarjev RKJ v Boki KJ-torski. Povedala je, kako naj se izboljša higiena na vasi, urede gnojnične jame, straniš-šča, vodnjaki itd. Vemo, da so naše vasi glede na higieno na zelo nizki stopnji. Učitelj pa mora paziti tudi na osebno higieno šolskih otrok.

O alkoholizmu in zdravju je obširno govoril Alojz Stih. Problem alkoholizma je pri nas zelo pereč, zlasti še v vi-

norodnih krajih. Tu se otroci zgodaj navadijo na uživanje alkohola in to nedvomno zelo škoduje njihovem organiz-mu. Poleg tega je alkohol vzrok še mnogim drugim ne-srečam: prometnim, razdorom v zakonskem življenju, spol-nim zablodam itd. Kako izpo-driniti ali pa vsaj omiliti uživa-nje alkohola, je ena izmed važnih nalog učitelja. Dober učitelj bo vedno našel priliko, da bo to razlagal učencem na konkretnih primerih, kaj vse lahko povzroči popivanje. Mladina mora spoznati vso zahrbtnost in škodljivost al-kohola.

Soglasno smo sklenili, da al-kohola ne bomo uživali, s tem bomo dali naši mladini naj-lepši vzgled. Olga

Nevaren požar

V ponedeljek ob pol šestih zjutraj je nenadoma zatulila sirena na mestnem stolpcu v Novem mestu, dobrih 5 minut za tem pa so se ždrveli gasilci s svojim avtomobilom v Do-bravico pri Sentjerneju, kjer je izbruhnil zelo nevaren po-žar.

Gorelo je pri dveh posest-nikih in sicer pri Hudoklinu Janezu, kjer je pogorel kozo-lec-dvojnik na 4 okna, hlev, pod in listnica, obenem pa je zgorel tudi pod in listnjak po-sestnika Gorence Jožeta.

Ogenj je bil zaradi močnega vetra zelo nevaren za ostalo vas. Se hujše pa je bilo, ker ni bilo na razpolago dovolj vode in so se morali gasilci omejit delno na suho gase-nje. Pogorelo je veliko polj-skih pridelkov in sena, saj je v glavnem že vse pod streho.

Skode je do dva in pol mi-lijona, krita je pa le z malenkostno zavarovalnico. Vzrok požara je neznan.

POTOVALNI KMETUSKO-GOSPODINJSKI TEČAJ V AMBRUSU

Ta mesec se je pričel v Ambrusu v Suhi krajini poto-valni gospodinjstvi tečaj. Ostal bo v kraju 5 mesece, da bi nudil čim več praktičnega in teoretičnega znanja kmetki mladini. Tečaj je v proraču-nu Tajništva za prosveto pri OLO, občinski odbori in osta-le organizacije pa tehnično pomagajo tečaju. Sedaj pre-dava strokovna učiteljica, kmetijska in ostala predava-nja pa bodo oskrbeli preua-vatelji iz Novega mesta. Za-četek tečaja je namenjen Su-hi krajini, ki je najbolj od-daljena.

Vreme

za čas od 30. X. do 7. XI.
Koncem prihodnjega tedna pa-davine, prve dni novembra iz-boljšanje vremena. Od prihodnje srede dalje nestalno s pogostimi padavinami in ohlaiditvijo.

Novoteksu se letos še niso ustavili stroji

NOVOTEKS - novomeška tekstilna tovarna, je eden največjih industrijskih obratov na Dolenjskem. Tovarna je zrasla po vojni in daje zaslužek blizu 400 delavcem in uslužbencem, od katerih je okoli 73 odstotkov žensk. Družbi pa daje iz leta v leto več sredstev. Res so v takem podjetju, ki ima po večini stalno delovno silo, boljši pogoji za uveljavljanje delavskega samoupravljanja, vendar lahko trdimo, da je vloga delavskega samoupravljanja pri njih še pravo posebno izrazilo. Delovski svet in upravni odbor budno spremljata razvoj in upravljanje podjetja, ter sproti odpravljata napake. Delovna disciplina se je že močno utrdila, borba za kva-

Navzlic težavam znatno večja proizvodnja — S kvaliteto in izbiro so osvojili trg — Presežek planiranega dobička je posledica večje in boljše proizvodnje — Še letos prično graditi stanovanjske hišice — Gospodarski račun narekuje gradnjo predelnice

prodajati svoje izdelke že tudi v inozemstvo. Glede kvalitete, pa tudi velike izbire, nimajo konkurence v državi. Z izvoženimi količinami izdelkov si ustvarjajo devize za nakup surovin v inozemstvu. Predvidevajo, da bodo prihodnje leto že približno eno tretjino proizvodnje prodali na tujih trgih.

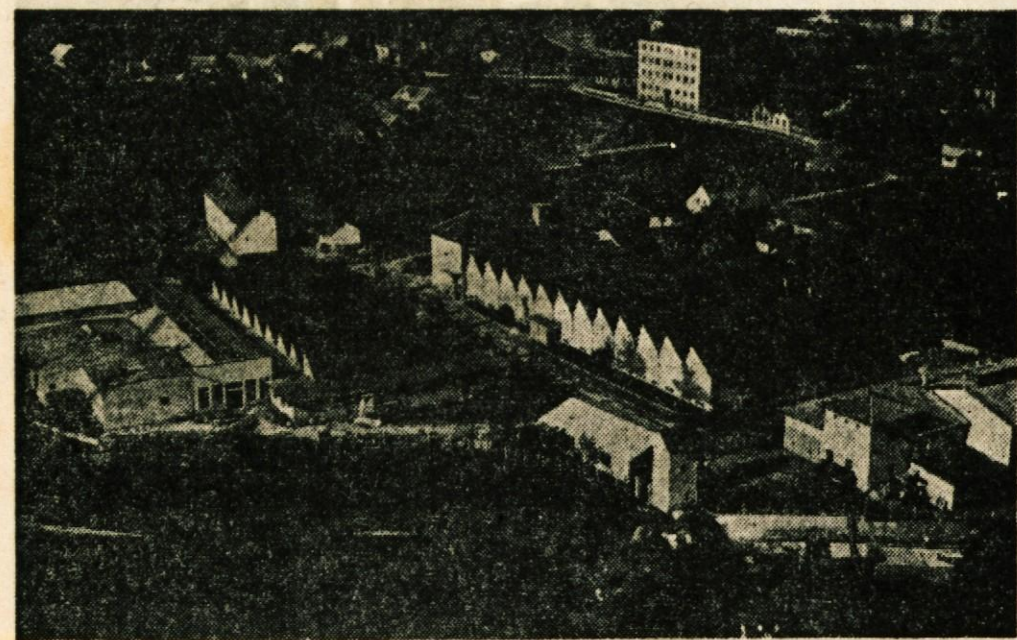
Med podjetji, ki so bila v zadnjem času bolj ali manj na javni tapeti zaradi presežka planiranega dobička, je bil tudi Novoteks. V resnici bodo letos

ji zimske blago, da so lahko pravočasno izpolnili naročila. Tudi spomlad jih ne bo presežek, pač pa bodo oni, tako zahtevali, presenetili trg z novimi vzorci in veliko izbiro. Njihovi odlični kamgarni bodo tudi prihodnje leto glavni izdelek, s katerim bodo založili trg.

Pa še besedo dve o njihovih gradbenih načrtih. Te dni je stekel velik stroj za pranje volne. »Samo« 16 metrov je dolg ta stroj, ki je ves izdelan doma. Izdelalo ga je ljubljansko podjetje

dobro prestal in sedaj bo pral volno, katero so doslej morali dati v pranje drugam. To bo pomenilo proizvodnjo in ne bodo več odvisni od drugih podjetij. Pohvale vredno je, da se je podjetje začelo resno pripravljati na gradnjo družinskih stanovanj za delavce in uslužbence in to v lastni režiji. Odlučili so se za enodružinske, takomneno vrstne hišice. Z gradnjo bodo pričeli te dni in računajo, da bo vsaj 6 hišic že letos pod streho. Pričeli bi že prej, pa niso dobili odobrenega stavbenega načrta, oziroma stavbenega prostora. Posredi je seveda tudi nesrečni novomeški urbanistični načrt. Stavbe bodo gradili na pobočju Marofa nad cesto proti Briljini. Gradnja stanovanj je več kot nujna in tekstilni tovarni bodo morala slediti vsa podjetja. Kolektiv tovarne je odločil, da gre ves fond podjetja za prosto razpolaganje v te gradnje, pa še delu dobička, ki bi ga dobili ob zaključku leta, so se odrekli v ta namen.

Pa še en zelo obsežen, toda dobro utemeljen načrt imajo v Novoteksu. Tovarno bi radi povečali za približno 100 odstotkov. Predelnico za česano volno bi potrebovali. V državi dosedaj take še nimamo. Tak obrat, kot ga imajo v načrtu, bi imel približno prav toliko zasedane površine, kakor jo imajo vsi sedanji obrati, zaposloval pa bi okoli 200 ljudi. V celoti bi veljal z vsemi stroji, ki jih je potrebno uvoziti, precej milijonov, toda enoletna proizvodnja v obratu bi bila vredna še enkrat toliko, kolikor bi stala gradnja. Visoka rentabilnost takega obrata je torej več kot jasna, skupno s tako predelnico, pa bi bila novomeška tekstilna tovarna zakrožena celota.

Pogled na Tekstilno tovarno in del Briljina, industrijskega središča občine Novo mesto

liteto izdelkov pa se je zaostрила do najvišje mere.

Seveda, brez težav pa tudi Novoteks ne gre. Največje težave imajo z nakupom surovin. 80 odstotkov jih morajo dobiti iz inozemstva, 20 odstotkov jih kupijo na domačem trgu. Predelujejo izključno samo volno. Iz državnega uvoza dobijo del surovin, za ostale pa morajo sami poskrbeti. Ker je potrebno npr. prejeti kupiti devize na prostem obračunskem mestu, je z nakupom surovin nad zajamčene količine dokaj truda in potreba so tudi znatna denarna sredstva. Ker letos redno presegajo mesečne proizvodne obveze do 30 odstotkov in se je tudi cena surovin dvignila, dokazuje, da so vložili precej naporov in sred-

planirani dobiček znatno presežili, toda presežek ne bo ustvarjen s kakim neupravičenim dvigom cen izdelkov, pač pa z večjo proizvodnjo in boljšo kvaliteto, oziroma spremembo strukture izdelkov. Ob sprejemanju letnega načrta so predvideli, da bodo vse leto izdelali 15 odstotkov težkih kvaliteten izdelkov in 85 odstotkov lažjih. Toda trg je zahteval drugače. Vedno večje je povpraševanje po prvovrstnih izdelkih, to je težkem volnenem blagu. Zlasti so po vsej državi znani kamgarni novomeški tekstilni tovarne. Tako je trg sam zahteval spremembo strukture izdelkov in namesto 15 odstotkov, proizvajajo najmanj 40 odstotkov težkega blaga. Ker imajo boljši izdelki večjo prodajno ceno in ker poleg tega presegajo mesečne zadolžitve za 30 odstotkov in tudi surovine plačujejo dražje kot so predvideli v letnem načrtu, je jasno, da se vse to odraža v finančnem planu podjetja.

Prisluhniti in ugoditi zahte-

SKIP. To je prvi tak stroj domačega izdelka. Preiskušajo je

Izpod

GORJANCEV

Na Dolžu in na Vrheh je z vodo slabo. Imajo sicer studence, ki pa niso urejeni in zato ne nudijo toliko vode, kot bi bilo treba. Že večkrat so vaščani razpravljali, kako bi prišli do stalne in dobre vode. Odlučili so se za zajetje studenca. Po pomoč so se obrnili na občinski ljudski odbor, ki jim je določil 50.000 din podpore in RK, ki jim bo preskrbel cement. Ko so videli, da prošnje niso bile zastopni, so se takoj lotili dela. S prostovoljnim delom so že precej izkopal, vse je pripravljeno za zajetje vode, ki bo nemara končano že letos.

V Velikem Orehku so za silo popravili studenec, vendar bi bil potreben tudi rezervoar. O tem je že govoril občinski LO na svoji seji. Odborniki, ki poznajo razmere, menijo, da bi bilo treba graditi rezervoar z zmogljivostjo 200 kubičnih metrov vode. Če bi se to izvedlo, bi bil spet dober del Podgorcev preskrbljen z vodo, toda ni mogo-

na kupila pri Gozdni upravi, tako da bodo tudi na Dolžu lahko kurili. Zmrzavati letos res ne bo treba po šolah v gotenski občini.

VELIKI CERVOVE

Pri nas gradimo veliko vaško napajališče. Občinski LO nam je pomagal z 150.000 dinarji, ostalo pa bomo prispevali sami. Tudi delamo sami, ker drugače z denarjem ne bi izšli. Tako pa upamo, da bomo napajališče lahko dogradili. Vsi ga težko pričakujejo. Saj ga sedaj tudi v suši dovolj vode za živino. Do sedaj nam jo je primanjlovalo in smo porabili veliko časa, da smo oskrbeli živino z vodo. D. Z.

TEHTNI SKLEPI SZDL V DOL. TOPICAH

V nedeljo 24. oktobra so se v Dol Toplicah zbrali aktivisti SZDL iz vse občine na delovni posvet. Prišli so na vabilo občinskega odbora SZDL v prav lepem številu. Sestanek je začel Lojze Murn. Delo SZDL in ostalih organizacij je analiziral sekretar Roman Sušteršič. Njegov referat je bil dober, saj je poleg analize dosedanjega dela nakazal tudi:

»NOVOTEKS« 100% VOLNENI KAMGARNI

probleme, ki naj jih SZDL rešuje v bodoče. O gospodarskem razvoju okraja in občine je govoril predsednik občinskega OL Franc Markovič. Navzoči so z zanimanjem sledili referatom, po katerih so živahno razpravljali. Lahko rečemo, da je bil sestanek v resnici delovni posvet, saj so ob zaključku sprejeli dobre in tehtne sklepe, in sicer sleden-

na predavanja o higieni in kmetijskih domovih, o kuhni, vrtarstvu itd.

SZDL naj usmerja trgovino v socialistično trgovanje.

Odbor SZDL v Poljanah in Starih žagah morata moralno vzgojiti ljudi posvetiti več pozornosti.

Da bo sadrži dom v Toplicah res žarišče kulture in prosvete na vsi je treba nujno rešiti vprašanje vzdrževanja in uporabe doma.

Občinskemu ljudskemu odboru naj pomagajo vse množične organizacije.

SZDL naj na množičnih sešanjih javno razpravlja o ljudeh, ki okražajo družbo zaradi svojih nemoralnih dejanj.

odbori SZDL je treba

»NOVOTEKS« VOLNENO BLAGO ZA MOŠKE OBLEKE

dvigniti politično samozavest. Vaški odbori najbolj redno pošiljajo članstvo.

Vsa druga in organizacije na čelu s SZDL naj izvedejo aktivizacijsko volitve v obdobju SZDL in razširijo vrste članstva.

C-P

Pod kolej dvanaestih vlakov ostal živ

Lahko si mislimo, koliko strahu je prejel Georg Lesly v Angliji, ko je nad njim v eni sami noči letelo kar 12 vlakov. Lesly je padel z drvečega vlaka in pri tem si je eno nogo zlomil, drugo pa hud poškodoval, a se ni mogel premakniti. Pri polni zavesti obležal na tračnicah. Skušal je karkoli priklicati na pomoč, pa ni bilo daleč nikogar. Kulu je zagledal vlak, ki je veliko hitrostjo vozil pri njemu. Ker se ni mogel giti, se je stisnil k zemlji in čez po- slušal, kako drveč komotiva in vagoni nad njim se muje v isti noči ponovno še 11 krat.

„Pojmo bratje pesem o svobodi“

Spomenik »Pesem svobode« na Kidričevem trgu

Trebivalec
Novoga mesta

čestitajo

za občinski praznik

LJUDSKI ODBOR MESTNE
OBČINE

MESTNI KOMITE ZKS

MESTNI ODBOR SZDL

MESTNI ODBOR ZMS

MESTNI KOMITE LMS

NOVO MESTO

Telefonski promet na DOLENJSKEM

Kaj predvideva desetletni perspektivni načrt

bene plane tudi gotove zneske za gradnjo in nabavo raznih PTT objektov.

O nerazvitosti telefonskega omrežja nam priča tudi število telefonskih naročnikov v okraju. V FLRJ pride na 100 prebivalcev povprečno 0,5 naročnikov, v LR Sloveniji 0,7, v novomeškem okraju 0,034, na območju LOMO Novo mesto pa 0,21. Za primerjavo navajamo sledeče podatke: Po stanju leta 1952-53 je bilo na sto prebivalcev v Italiji 2,2, v Nemčiji 5,6, v Avstriji 3,8, v Švici 13, na Švedskem 25,2, v ZDA 29, v Ljubljani 2,9, v Mariboru 1,5, v Beogradu 4, v Zagrebu 3,3, na Dunaju 14, v Parizu 23, v Bernu 45 in v Washingtonu 63,9 telefonskih naročnikov.

Z izvedbo programa avtomatizacije telefonskega prometa v Sloveniji bi leta 1964 dosegli približno 3 priključke na 100 prebivalcev.

Enega glavnih telekomunikacijskih problemov v novomeškem okraju predstavlja novomeška telefonska centrala in njeno mestno omrežje. Montirana je bila leta 1951. Zgrajena je bila večinoma iz starega, že dolgo rabljenega materiala in le napornim tehničnim službam se imamo zahvaliti, da še deluje. O nevarnostih z njo bi največ vedeli povedati telefonski naročniki sami. Centrala po tehničnih predpisih ni več uporabna, njeno vzdrževanje je nerentabilno. Mestno telefonsko omrežje je nezadostno, vsled česar novim telefonskim naročnikom skoraj ni mogoče več ugoditi.

Načrt predvideva vključitev vse Dolenjske v avtomatsko telefonsko omrežje Slovenije. V ta namen bi bilo treba v Novem mestu montirati avtomatsko telefonsko centralo (ATC) za 500 priključkov, v Trebnjem za 40, v Črnomlju za 200 in v Metliki za 40. Vse te centrale bi bile povezane v avtomatsko mrežno

grupo Novo mesto, ki bi bila priključena na ATC Ljubljana. Ta mrežna grupa bi bila povezana s prečnimi zvezami z ATC Koperje in ATC Krško. Na ta način bi mogli vsak naročnik iz Novega mesta klicati brez posredovanja telefonske družbe naročnika od Metlike do Ljubljane, od Krškega do Koperja, ko pa bodo v ATC Ljubljana vključene še mrežne grupe Kranj, Celje, Maribor itd. pa katerega koli naročnika v Sloveniji. Število zvez med Ljubljano in Novim mestom se bo povečalo na 8 z montažo novih visokofrekvenčnih naprav ali z uvedbo ultrafrazgovorne (UKV) telefonije. Tak UKV sistem je že v gradnji med Ljubljano, Zagrebom in Beogradom, kasneje pa se bo razširil še na druge relacije. S tem bo odpravljeno neprijetno čakanje na zvezo, UKV sistem pa je poleg tega še neobčutljiv za vremenske neprijetnosti, ker ne potrebuje ne drog, ne telefonskih žic.

Tudi laiku je jasno, da v sedanje prostore pošte Novo mesto ni mogoče montirati nove avtomatske centrale. Zato je treba najprej rešiti vprašanje novega poštnega poslopja. O tem že dolgo teko razgovori med LOMO Novo mesto in podjetjem za PTT promet, ki pa so bili zaradi pomanjkanja sredstev že večkrat prekinjeni.

V gradnjo novega poštnega poslopja v Novem mestu bi bilo treba investirati 59,5 milijona dinarjev, dočim bi nova avtomatska telefonska centrala s pripadajočim mestnim omrežjem veljala 152 milijonov, v Črnomlju 60 milijonov, v Trebnjem in Metliki pa po 12 milijonov.

Ziviljenjska doba našim aparaturnim je že potekla, zato je treba nujno misliti na nabavo novih, ker sicer preti nevarnost, da bodo s trdom vzdrževanje naprave v dolgem času odpovedale.

-ar-

Za gospodinjje Ribe – zdrava in cenena hrana

Sedaj, ko je cena mesu precej visoka, bo premljena gospodinja jemala za mesni obrok ribe, saj so skoraj trikrat cenejše kot drugo meso, vsebujejo pa tudi več beljakovin, ki so človeškemu telesu nujno potrebne za obnavljanje stalno propadajočih celic v telesu. Poleg beljakovin vsebuje ribje meso še A, D in B vitamin ter rudninske snovi: kalcij, železo, fosfor in jod. Ribe so tudi lažje prebavljive kot meso, zato so še posebno priporočljive za otroke, bolnike in stare ljudi.

Ko kupujemo ribe, moramo paziti na sledeče: sladkovodne ribe kupujemo žive, morske pa zmrznjene v svežem stanju. Imeti morajo bistre oči, rdeče škрге in zaprti zadnjik. Ne sme-

lahko pa jo tudi polijemo z majonezo.

2. Pečene ribe: očiščene ribe operemo, povaljamo v moki in jih opečemo na olju. Osolimo šele pripravljene.

3. Šušarjeni rezki: ribo skuhamo, odstranimo kosti in meso sesekljamo, pridenemo jajce, česen in peteršilj, rezke pavaljamo v moki (lahko tudi v jajcu in drobtinah) in spečemo na olju.

4. Ribji rezki na pariški način: sardelo očistimo na trebušni strani, odstranimo drobovje, odrežemo glavo, previdno odstranimo hrbtnico tako, da dobimo obliko rezeka. Posolimo in pavaljamo ga v moki, nato pa še v razpetem jajcu in ga ocvremo na olju.

5. Riblja juha (brodet): pol kilograma rib, 8 dkg olja, dve čebuli, eno žlico paradižnikove meze, česen, peteršilj, lovorov list, poper, rožmarin, 3-4 žlice kisle smetane, eno zrno piment.

Ribe očistimo in operemo Na

»NOVOTEKS« VOLNENA PREJA

olju ocvremo sesekljano čebulo, dodamo ribe, hitro ocvremo, zalijemo z zajemalko juhe ali vode, osolimo in pustimo dobro prevreti. Ko so ribe zmehčane, jim odstranimo kosti in glave ter damo še enkrat kuhati. Pridamo stločen rožmarin, lovorov list, piment in poper. Nato dodamo še kisle smetane in paradižnikovo mezo. Po potrebi zalijemo z vodo. Potem pa serviramo s krompirjevim pirejem ali solato.

Ali povzročitelji izgube v KZ Šmarjeta, Zagradec in Vinice ne bodo kaznovani?

To vprašanje se vedno bolj pogosto pojavlja med zadržniki in ostalimi prebivalci v navedenih pa tudi drugih krajih. Ljudje vedo, da so posamezni uslužbenci v teh zadržnicah s svojim malomarnim poslovanjem in tudi nepoštenostjo povzročili veliko škodo pa dobičaji protij njim še niso bili kazenske razprave. Naproti pa so mnogi z dobrimi primerki. To vzbuja pri ljudeh negotovost in najdejo se tudi taki, ki pravijo češ saj se jim ne bo nič zgodilo ali pa bo kazni, ko bo vse že bolj pozabljeno samo simbolično.

V tej zadevi smo se obrnili usmenoma na okrožnega Javnega tožila v Novem mestu, ki nam je to stvar pojasnil.

V navedenih zadržnicah in nekaterih drugih je revizijska odkrila znatne primanjkljaje. Na podlagi teh ugotovitev je potrebno potem še raziskati v koliko gre za malomarno poslovanje, koliko pa za prilaščanje ali drugačne nepoštenosti in manipulacije posameznih uslužbencev ter tudi, koliko je kateri pri tem udeležen. Ker je v večini primerov pri ta-

kih zadrugah slabo knjigovodstvo in so se tudi uslužbenec menjavali, je preiskava v takem primeru še posebno otežena in zahteva mnogo napore in časa. Šele na podlagi točnih ugotovitev je potem možno sestaviti obtožnico proti posameznim krivcem. Sicer pa je preiskava v zadevi primanjkljaja proti krivcem v večini zgoraj navedenih primerih že končana in bodo v kratkem razpisane razprave proti njim, le viniška zadeva še ni predložena okrožnemu Javnemu tožilstvu. To zadevo ima v rokah okrajno sodišče v Metliki.

Tako je pojasnil Javni tožilec. Prav je, da se javnost zanima za potek preiskave in zahteva strogo obsodbo vseh, ki so namerno povzročili škodo skupnosti. Borba proti gospodarskemu kriminalu ni stvar samo preiskovalcev, javnega tožilstva in sodišča, to je stvar celotne družbe. Le s skupnimi napori in v ponavljajočih primerih tudi s strogi kazni bomo zadržali ta škodljiv pojav, ki se je zlasti razbohotil v nekaterih kmetijskih zadrugah.

NOVEMU MESTU

čestita za občinski praznik z željo, da se čim bolj razvija in napreduje!

»Dolenjski list«
UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Gotenska občina je sklenila, da pri njih kaj takega ne bo. Svoje šole, ki jih je sedem: šest osnovnih in nižja gimnazija v Stopičah, bo dobro preiskovala z drumi. Prav za prav jih je že samo Dolž že brez njih, čeprav je tako blizu gozda, skoraj v Gorjančih. Težava so, ker ljudje ne morejo kar tako prodati lesa, gozdarji pa so preveč zaposleni. Vendar bodo kmalu pričeli tudi tja in odkazali kmetom kaj naj sekaajo, pa bodo v šoli drva. Nekaj suhih pa bo obči-

Mrzli dnevi, ko se bomo zatekali v hiše in iskali toplega kotička, se naglo bližajo. S kurjavo je težko. Drva so draga in marsikje so najtežji problem. Vsakdo si jih pripravi kolikor more, pa se še zgodi, da se zima zavleče in moramo proti koncu zmrzovati. Lani je bila taka tečna in dolga zima. Marsikje so zaprli šole, ker niso imeli s čim segreti učilnice, ker je dolga zima pozrla vso kurjavo.

Po vaseh organiziramo raz-

BRATU IN VSEM, KISO PADLI ZA SVOBODO

Tovariši, se še spominjate krvavih dni revolucije in upora, smrti, ubojev, pokoljev — krvi, ki je v potokih tekla za našo svobodo. Nešteto grobov borcev NOB in nešteto grobov žrtev fašističnega terorja je raztresenih po vsej slovenski zemlji, po poljih, v gozdovih, v skalah, in mnogo je spomenikov po vsej svobodni domovini, spomenikov njim, ki so dali življenja, da mi, živi, uživamo svobodo.

Dan mrtvih je tisti turobni in hkrati slovesni dan, ko se naše misli še posebej mudijo pri naših dragih pokojnikih, ko

Italijani zaprli skupaj z bratom zaradi ilegalnega dela v osvobodilnem gibanju. V novomeških zaporih sta ostala leto dni. Pot ju je iz zaporov peljala v partizane, od tu pa po nekaj mesecih, zaradi domačih izdajcev, v internacijo. Ob polnoči italijanske vojske sta brata pobegnila iz taborišča, ki so že bila v nemških kleščah. Brat France je partizani na Dolenjskem in je bil komisar v Levstikovih brigadi. V drugi polovici oktobra 1943 so si nemške hordice utirale pot proti Dolenjski. Brigada, v kateri je bil moj brat France, se je umaknila v

glavno cesto so še nekako prebili, drugi, na kamenitem griču, pa je bil usoden za vse tri. Mlad partizan, sin neznanih staršev, je takoj padel, zadet v srce. Komisarja Franca je dobil sovražnik še živega; pobili so ga s puškinimi kopiti in mu dali še milostni strel v glavo. Tretji, ki je po čudnem naključju ostal živ, je moral v taborišče smrti v Nemčiji.

Jutro Dneva mrtvih 1. novembra 1943 je razen drugih borcev in žrtev, ki so padli to noč na obronkih Travnice gore in drugod, koder je divjala sovražna ofenziva, obsijalo tudi dva mrtva

se smrti naših bratov in sestra, vseh, ki so za domovino in svobodo darovali svoja življenja, zaprli svoje oči, v katerih je že odsevala svobodna domovina. Na dan mrtvih se jih spominjamo s še prav posebno ljubeznijo in okrasimo njihove grobove. S svojo smrtjo so se vgradili v temelje, na katerih sedaj svobodni živimo mi.

Karel Oražem

IZOBRAŽEVALNO DELO V BRUSNICAH

Marsikaj bi se dalo o tem povedati. Lansko zimo so bili precej delavni. Ljudje so se za predavanja in tečaje zelo zanimali. Tudi predavatelji so se kar radi prihajali v Brusnice. Velika ovira so bila prometna sredstva, zaradi katerih je odpadlo marsikatero predavanje. Brusnice so 10 km oddaljene od Novega mesta. Da bi predavatelji prihajali peš, je to le predolg pot, posebno še v zimskem času. Zgodilo se je že, da je bilo predavanje napovedano, ljudje so prišli, predavatelja pa ni bilo. Drugič pa je prišel predavatelj, pa ljudi ni bilo, ker so mislili, da jih spet »za nos vleče«. Vendar predavatelji niso izostajali po svoji krivdi, saj si je težko predstavljati predavatelja, ki se je pripravljal na predavanje in ga napovedal, potem pa bi ostal doma, ker se mu niso mogli ne bi ljubilo na pot. Ovir je bila druga: v visokem snegu in mrazu je težko pešati tri ure in še več. Ne vemo, kako bo letos s prevozom, vendar kljub tem pripravlajo v Brusnicah načrt za zimsko izobraževalno delo.

Kako bo potekalo letošnje izobraževanje v Brusnicah? Pri izbiri programa se bodo ozirali predvsem na želje ljudi, v kolikor ne bodo prezahtevne. Te ga se pravzaprav ni treba bati, ker so Brusničani skromni in razumejo, da ne gre za glavni skokovi izid. Predvsem se zanimajo za gospodarska predavanja. Mladi gospodarji in fantje pa si želijo sadjarskega tečaja, da bodo

Solanje otrok je danes za prenekatero staršo zelo velik problem, o katerem bi bilo nujno treba javno in več razpravljati. Prav zato sklicujejo šolska upraviteljstva roditeljske sešanke z željo, da bi starši te sešanke polnoštevilno obiskovali, se poučili o težavah solanja in z upravitelji vred poskušali v podrobnostih reševati vsa težka vprašanja solanja in vzgoje otrok. Kljub temu pa roditeljski sestanki ne dajo željenega uspeha. Vzroki neuspehov so različni. Eden od mnogih je gotovo ta, da prav tisti starši, ki se jih stvar dejansko najbolj

znali čimbolje ravnati s sadjem. Za sadjarstvo je v Brusnicah precej pogojev. Posebno za češnje je to ugoden kraj. Če bi sadno drevje pravilno in načrtno negovali, bi postalo sadjarstvo v Brusnicah zanesljivo in lep dohodek. Zato je treba pozdraviti želje mladih Brusničanov in jim nuditi čimveč pomoči. Dekleta in gospodinje bi rade vedele kaj več o sodobnem gospodinjstvu in dobri hrani. Zele, da bi imele tudi letos gospodinjki tečaj in da bi jih večkrat obiskala tov. Slokanova, ki se jim je lansko leto prikljubila. Tudi letos bodo domače učiteljice pomagale. Njihovega dela ni zametati. Saj vemo, kakšno je znanje mladih ljudi, ki so pred letom ali nekaj prej zapustili osnovno šolo. Nujno je, da si znanje splošnih predmetov izpopolnijo.

Se nekaj teži Brusničane v zvezi z zimskim izobraževalnim delom. To so prostori. Do sedaj se je vse zatekalo v šolo, ki pa ima že tako reven inventar, da bo težko prenesla razne tečaje, predavanja, posvete, vaje za igre, sešanke in druge množične shode. Kmetijska zadruga in občinski ljudski odbor sicer obetata ureditev dvorane v zadružnem domu, ki bo služila takim namenom. Toda ne moremo reči, da bo to že letos.

Vsekakor želimo, da bi izobraževalno delo v Brusnicah lepo uspelo, da bodo vsem ukaženim predavateljem povedali mnogo novega in koristnega. Upanje na uspeh ni prazno, če pomislimo, da bodo z delom začeli kmalu v oktobru.

tiče, k tem sestankom sploh ne zahajajo ali pa zelo poredko, najraje pa potem, tako rekoč za hrbtom, udrihajo po šoli, po učitelstvu in po vsem šolskem redu. Ostali starši pa, ki k sestankom zelo pridno prihajajo in z zanimanjem sledijo izvajanjem učiteljev ali profesorjev, v razgovoru samo molče, namesto da bi s pametnimi predlogi in nasveti posegli v razgovor in s tem pomagali razrešiti marsikatero težko vprašanje. Zanimanje staršev za uspehe svojih otrok je sicer zelo hvalevredno, vendar ne zadostuje, saj je prav to vprašanje nujno vezano na nešteto drugih, iz katerih se lahko rodi slaba ali dobra ocena. Eden od mnogih problemov je gotovo nabava učnih knjig. Če nekaj let sem moramo starši kupovati vsako leto in za vsak razred nove učne knjige. Starši ne moremo več uporabiti za mlajše otroke, ki gredo za najstarejšim v šolo. Ker so knjige prilično drage, pomeni to za starše, zlasti za tiste, ki imajo večjo družino, velik, hkrati pa nepotreben izdatek. Ali bi toliko let po vojni ne bilo že mogoče izdelati oziroma določiti dokončno učno gradivo?

Med težke probleme solanja spada prav gotovo tudi vprašanje šolskih prostorov. Ni namreč vseeno, v kakšnih prostorih se naši otroci uče, ko sede v šoli. Če nam je kaj za našo mladino, ki naj bo bodočnost našega naroda, če smo narod, ki se po svoji inteligenci lahko meri z marsikaterimi velikimi narodi, potem lahko upravičeno zahtevamo, da bomo imeli šolska poslopja tako urejena, da bodo otroci študirali res v dovolj velikih, svetlih in zračnih šolskih prostorih, ne pa da se tlačijo po sobah kot sardine v škatli. To velja v prvi vrsti za novomeško gimnazijo, kjer je naravnost obupno stanje. To stanje pa bi se moglo vsaj delno precej spremeniti, če bi gimnazija mogla zasedeti šolske sobe bivše meščanske šole v poslopju osnovne šole, ki ji z nekakšno pogodbo ali dogovorom pritičejo. Toda tudi v osnovni šoli vlada trenutno velika stiska.

Se eno zelo važno vprašanje

nastaja pri vsem tem. Novomeška gimnazija je letos sprejela ogromen dotok novih dijakov-prvošolcev. Ne le samo iz mesta, marveč iz vseh okoliških vasi so pritisnili otroci v gimnazijo, ki jih je morala sprejeti, ker ni nobene druge rešitve, to je, ni nobene druge ustrezne šole, kamor bi se ti po 10 ali 11 let starši otroci mogli zateči, da opravijo predpisano osemletno šolanje. Zaradi tako ogromnega dotoka otrok je moralo ravnateljstvo urediti kar 5 oddelkov prvega razreda. Marsikaj prvošolček je le s težkim srcem prestopil gimnazijski prag, raje bi bil vstopil morda v peti razred osnovne šole. Pa je ni. Profesorji na gimnaziji so na roditeljskem sestanku povedali, da prenekateri otroci že sedaj, ko je minilo komaj dober mesec od vpisa, težko študirajo. Otroci so vse preveč igračkasti, nimajo še pravega pogleda v študij na gimnaziji, ki jih je postavil pred nelagodno dejstvo: študij ali

**odlična kvaliteta
zmerna cena
ugodno pranje
to so odlike
Perion praška
za pranje
finih tkanin**

pa... Marsikateri dijaček ima že sedaj precej negativnih ocen, ki se bodo vlekle za njim tja do konca leta, če ne bo res zelo priden. Rezultat vsega bo — ponavljanje razreda. Za dijaka samega to sicer še ne bo najhujše — prej mu lahko koristi, toda hudo je za zavod, ki mu primanjkuje prostorov, hudo pa je tudi za starše. Glede na to silijo vedno bolj v ospredje vprašanje, zakaj bi Novo mesto ne dobilo osemletke? Zakaj bi morda ne bil ustanovljen na novomeški osnovni šoli vsaj peti, če ne tudi šesti razred? Tovrstna šola bi premostila široko zev med sedanjim četrtim razredom osnovne šole in prvim razredom gimnazije. Marsikateri učenec bi se na gimnazijo sploh ne vpisal, s čimer bi bila ta močno razbremenjena. Ne gre za predodsek ali očiček, da ta in ta otrok ni sposoben za šolo, gre za dejstvo. Odkriti bomo in priznati, da prenekateri otroci res ni za študij, bodisi da je slabše nadarjen, bodisi da ga študiranje na gimnaziji ne veseli. V osemletki, kjer naj bi bil prirejen pouk tako, da bi otroka pripravljali za bodoče življenje, za bodočo poklic, bi se tak otrok, ki mu ni za študij na gimnaziji, mnogo bolj počutil in odnesel najhujše tudi boljše uspehe.

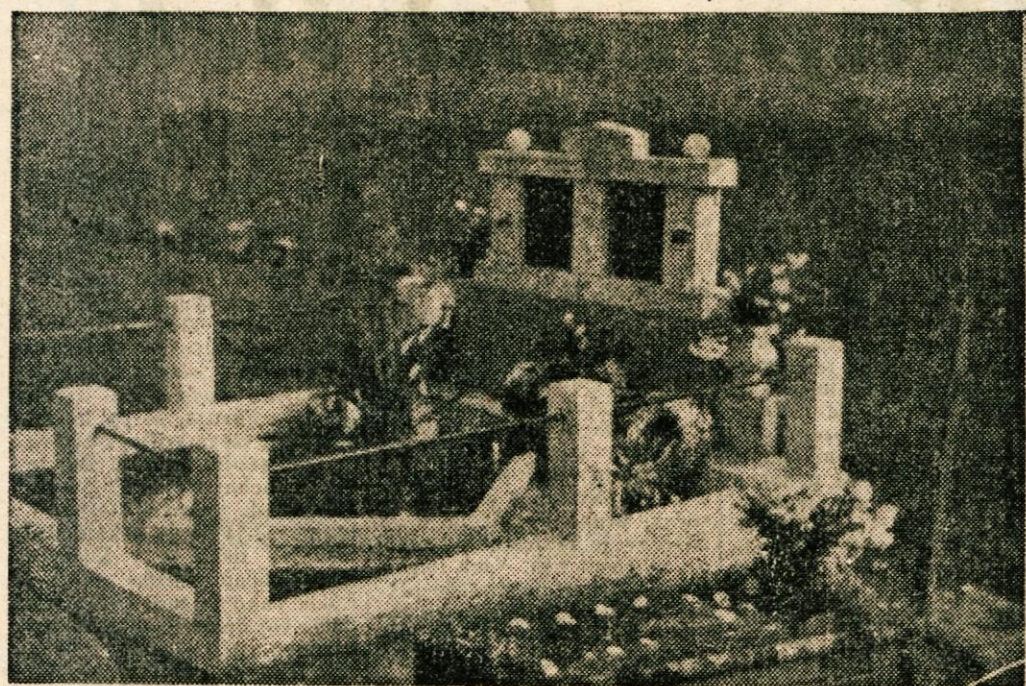
Danes se zahteva za izučitev navadnih obrti z uspehom dovršenih 6 razredov osnovne šole ali dva razreda gimnazije. — Otroci v osemletki, ali v šestem razredu osnovne šole bi se mogli odločiti n. pr. za obrt ali pa za nadaljevanje študija na gimnaziji ob ugodnejših študijskih pogojih kot pa danes na gimnaziji, kjer je, posebno za manj nadarjenega učenca, tvegano, ali bo dva razreda, sprito zelo obširnega učnega načrta, sploh opravil.

Mislím, da bi bilo treba o teh in še marsikaterem drugem problemu, ki zadeva solanje naše mladine razpravljati zelo na široko in doseči, da bi tudi v Novem mestu prišli do izboljšanja sedanjih razmer.

Novice iz Žužemberka

Kljub temu, da trka jesen na vrata, gradbena dejavnost v Žužemberku živahno napreduje. Zupančič si je skoraj obnovil porušeno hišo, ki je zelo krasna lice trga. Tudi posestnik Smole si bo obnovil hišo, le par ruševin bo še kazilo Žužemberk. Prednji del zadružnega doma je že skoraj gotov, delo je šlo hitro od rok in je bilo videti, da se bodo še letos vneli, pa se je kar naenkrat zataknilo.

Delovni kolektiv
HOTELA
»METROPOLA«
Novo mesto
iskreno čestita vsem
prebivalcem Novega
mesta za občinski
praznik in se toplo
priporoča!

Po vsej domovini so razsejani grobovi naših borcev, aktivistov NOB in žrtev tujih in domačih fašistov. Na Dan mrtvih jih bomo okrasili s spomini in cvetjem. (Na sliki grobnica ustrlelih aktivistov na pokopališču v Starem trgu.)

nekako posebno zaživijo v naših srcih in spominu, in ko jim grobove in spomenike ozaljšamo z jesenskimi rožami. Zbiramo se ob grobovih mater, očetov, bratov, sestra, hčerk, sinov, prijateljev. Ta dan pozdravimo in počastimo svoje drage pokojnike. Se posebej pa počastimo grobove tistih, ki so dali svoja življenja za svobodo naše domovine...

Imel sem brata; pa ne samo imel, ljubil sem ga. Bil je visok, postaven fant s črnimi lasmi. V začetku okupacije 1941 so ga

varno zavetje Travnice gore. V noči Dneva mrtvih je šel komisar France z dvema tovarišema na dom svojih staršev v bližnji Loški potok. Takrat je bil prehod čez glavno cesto še prost. Dve uri je France s tovarišema ostal doma, potem pa se poslovil od očeta in matere in spet so vsi trije v varstvu teme odšli na zbirno mesto v Travnici. Toda medtem so bili Nemci s svojimi pomočniki belogardisti zaprli vse prehode k Travnici gori. Pot do brigade je bila odrezana. Prvi obroč čez

borca-partizana z razbitimi telesi. Ugasnilo je dvoje življenj, polnih sile, upov in vere v svobodo in zmago. Brigada ju je zapeljala k pogrešanju...

Da, tovariši! Spominjamo se tistih grozoviličastnih dni, dni nadčloveške borbe. Spominjamo

»Poceni počitnice in lepo Novo mesto«

Amerikanec, dopisnik clevelandskih listov Theodor Andrica je v nekem clevelandskem časopisu opisal svoje vtise iz potovanja po Sloveniji. Prevedli smo odlomek o Novem mestu, ki ga priporoča svojim rojakom, potujočim po Sloveniji.

Zanimajo vas poceni počitnice, ne? Prepričan sem, da sem našel za vas pravo mesto, če ljubite mir in sprehod. Na svoji poti iz Zagreba v Ljubljano sem se ustavil v Novem mestu, rodnem kraju mnogih Clevelandcev, da bi kosil.

Hotel in postrežba

V mestu takega formata je navadno samo en dober hotel; novomeški se imenuje »Metropol«. To je obenem hotel, restavracija in kavarna. Preteklo leto sem se tudi ustavil tukaj in sem lahko prav dobro opazil napredek tako mesta, kot hotela.

Z veseljem lahko ugotovim, da sem našel v hotelu spoštovanja vreden napredek v čisti.

Sprehod po gozdovih

Vi bi se prav gotovo navdali Novega mesta. Tukaj je kino, ki ima na programu večkrat stare ameriške filme. V okolici pa so sprehodi po gozdovih. Ko se naveličate ene smeri, greste lahko v drugo. Po vsem skupaj pa se lahko še kopljete v reki. (V mestu imajo zelo lepo kopališče.)

Cesta med Zagrebom in Ljubljano še ni tlakovana, toda je še kar dober stanju. Po njej lahko potujete 30 do 40 milj na uro, če ne srečate nobenega avtomobila. Če pa pride avto, se dvigne tako gost prah, da morate hitrost precej zmanjšati. To pa bo kmalu odpravljeno. Kajti v gradnji je moderna avtocesta skozi Dolenjsko (Zagreb — Ljubljana).

SPLOŠNO TRGOVSKO PODJETJE CRNOMELJ POJASNUJE

Na članke v zadnji številki Dolenjskega lista je poslalo splošno trgovsko podjetje iz Crnomelj pojasnilo, v katerem med drugim navaja:

»Naše podjetje se je reorganiziralo že v oktobru 1952 in od takrat dalje poslovala v Kotu pri Semicu ni več v sklopu našega podjetja, pač pa pripada splošnemu trgovskemu podjetju Semic. Vse naše poslovalnice prodajajo bonbone »Mentolo« po 280 dinarjev kilogram na drobno, kar se lahko vsakdo prepriča. Tudi zadnja reorganizacija trgovin ni bila mimo nas. S prvim oktobrom letos so se od podjetja odcepile tri poslovalnice in se združile v eno novo podjetje »Potrošnik«, ki ima sedež v Crnomlju. Tretje, da ni cen v izlozih ni dokazna. Vsa kos blaga je opremljen z ustrežajočo ceno. Dosedaj se nismo prišli v protislovja z predpisi in odločbami in se jih skušamo v vsakem primeru pridržati.«

Opomba uredništva: V navedenem pojasnilu S. TP. Crnomelj manjka tolačenje, zakaj se je njihovo podjetje reorganiziralo šele 1. oktobra letos, ko so se vsa trgovska podjetja v republiku reorganizirala že s 1. julijem letos? Kar se tiče cen v izlozih, bo kar držalo, da jih večkrat nimajo. To jim lahko dokazemo vsaj za dva primera za več poslovalnic v Crnomlju. Tako na primer 13. 10. letos niso imeli nobene cene na blagu v izlozih, pa tudi lani smo večkrat opazili isto.

**ne pozabi
na pravilo-
FOX za čevlje
je zdravilo!**

FOX

Partizanskemu Novemu mestu čestitajo in pošiljajo borbene pozdrave

**OKRAJNI LJUDSKI ODBOR
OKRAJNI KOMITE ZKS
in OKRAJNI ODBOR SZDL —
NOVO MESTO**

Naj žive pobudniki in voditelji NOB!

★

**OBČINSKI LJUDSKI ODBOR
GOTNA VAS**

POŠILJA LJUDSTVU NOVEGA MESTA OB NJEGOVEM
OBČINSKEM PRAZNIKU BORBENE POZDRAVE!

★

NAJ ŽIVE POBUDNIKI IN BORCI NAŠE REVOLUCIJE!

★

Mladini v korist

Na novomeški gimnaziji imajo že tretje leto družino Počitniške zveze Slovenije. Lani je bilo vključenih nad 100 članov, letos pa upamo, da se bo število še zvišalo. Sleherni član se je lahko prepiral, da rudi zveza dijakom veliko koristi.

Koncem septembra smo imeli prvo letno skupščino. Udeležba je bila zadovoljiva, le naših novih članov — letošnjih petošolcev — ni bilo vseh. Na skupščino so prišli tudi trije profesorji, ki radi pomagajo pri vodstvu naše organizacije. Prof. Kasesnik je poudaril, da se večina naših dijakov premalo zanima za ostale republike. Ti mislijo le na naše planine in letovišča, ne zavedajo pa se, da jim potovanje veliko več koristi, kot življenje v letoviščih. Še stari Grki so rekli: »Potovanje je najboljše učitelj.«

Premalo poznamo našo domovino, ki je polna prirodnih lepot in zgodovinskih spomenikov. Moramo si pridobiti jasne predstave o prebivalcih Bosne, Srbije in Makedonije!

Tudi tu lahko vidimo, kaj je ustvarilo naše ljudstvo po osvoboditvi. Tam kjer so šep pred vojno poznali le lesen plug in primitivno živinorejo, stoji danes velikani naše industrije.

Vsak dijak, ki si želi izpopolniti znanje, naj se vpiše v našo organizacijo, ki nudi vsakemu članu nešteto ugodnosti. Poleg vsega pa finančno šibkim dijakom tudi denarno pomaga, v letošnjih počitnicah je bilo v ta namen izdanih nad 30.000 dinarjev. Drugo leto bomo organizirali krožno potovanje po Jugoslaviji, v okviru republiškega odbora pa bomo lahko potovali v Turčijo, Izrael in po Sredozemlju.

Za našo organizacijo kaže veliko zanimanje tudi LOMO, ki je nakazal 50.000 dinarjev za podporo gimnazijski družini. Pričakujemo, da nas bo tudi OLO podprl. Vsaka žrtvovana vstopa se bo dober obrestovala: mlčina vam bo hvala in bo še z večjim veseljem prišla za delo, zdaj pri učenju, pozneje pa v poklicu. Pedro

O poklicnem gledališču na Dolenjskem

Da je treba brskati v gospodarskim in kulturnim dvigom Dolenjske misliti tudi na poklicno gledališče na Dolenjskem, ni več dvoma. Prav tako ni dvoma, da zadevo tega gledališča ne smemo razmatravati kot načrt neke daljne bodočnosti, ampak se je treba resno in proučeno lotiti čimprej. Naš list zato začne anketo o poklicnem gledališču na Dolenjskem in prosi politične in kulturne delavce vseh naših okrajev, da o tem povedo svoje mnenje in predloge. Danes objavljamo članek L. B. iz Kočevja.

Uredništvo

Kulturna zaostalost dolenjskih okrajev ni nič manjša, kakor gospodarska. Ne išče objektivnih razlogov za to zaostalost, je nesporna ugotovitev samo ta, da je po preteku leta dni, odkar je ljudska skupščina razpravljala o stanju dolenjskih okrajev in sklenila dajati tem okrajem pomoč, treba z vsoto resnosti začeti tudi s kulturnim dvigom Dolenjske.

Vsekakor ni podana popolna slika kulturne ravni pokrajine samo s številom učnih zavodov in šol, ki so dokaj sorazmerno porazdeljene po vsej republiki, čeprav je treba spet ugotoviti, da je tudi številčno stanje teh ustanov na Dolenjskem znatno pčlejšje kakor po drugih predelih. To bi nazorno dokazalo število srednjih, zlatih specialnih šol na Dolenjskem, ko bi ga primerjali s številom takih šol na Gorenjskem ali Štajerskem (n. pr. različne tehniške, industrijske šole in podobno).

Poleg šol pa je potrebna še cela vrsta drugih kulturnih inštitucij, ki pa so prav na Dolenjskem sila šibke. Naj govorimo tu o številu in nakladi tiskarske ali o študijskih in drugih knjižnicah, ali o umetniških razstavah, kulturno prosvetnem delovanju »Svobode« in drugih društev in končno celo o številu kinoproyektorjev v štirih dolenjskih okrajih (Crnomelj, Kočevje, Krško, Novo mesto), bomo že po površni analizi ugotovili, da se ne moremo primerjati z Gorenjsko in Štajersko.

Upravičenost ustanovitve kakšne nove kulturne ustanove na Dolenjskem je tedaj dovolj dokazana in dolžnost okrajnih ljudskih odborov je, da takim ustanovam omogočijo življenje. Ena takih potrebnih ustanov je gledališče. Potrebna je kljub amaterskemu delovanju raznih društev, kajti ta društva pri vsej dobri volji niso v stanju nuditi delovnemu človeku tisti kulturni užitek, ki mu ga lahko nudi pravo, poklicno gledališče. O tem ni nobenega dvoma, kajti nasprotno morebitnemu drugačnemu dokazovanju govori zgornjo prakso vseh štirih pokrajinskih okrajnih središč, ki zmorojo na leto povprečno kromaj po pet (tu več, tam manj) zelo povprečnih amaterskih dramskih predstav, po večini z zastarelim repertoarjem.

Sicer pa bi bila upravičenost obstoja dolenjskega gledališča utemeljena z dejstvom, da imajo vse druge slovenske pokrajine že davno te ustanove: Primorska v Kopru, Štajerska v Mariboru (dva) in v Celju, Gorenjska v Kranju (na Jesenicah polpoklicno), zraven tega pa še doberšen del teh področij gravitira v Ljubljano.

Gotovno je, da bo zelo malo odbornikov okrajnih ljudskih odborov, ki bi že sami ideji o ustanovitvi dolenjskega poklicnega gledališča nasprotovali, postavili pa bodo vprašanje, ali je taka ustanovitev sploh mogoča. Vzemimo predse obrniti načrti takega gledališča!

Ker vsak okraj ne bi mogel vedrževati lastnega poklicnega ansambla, je nujno treba načrtovati, da bi obstajalo eno gledališče, za vse štiri dolenjske okraje: Crnomelj, Kočevje, Krško in Novo mesto. Iz geografskih vidikov bi bil najprimernejši sedež tega gledališča v Novem mestu in tja bi ga bilo treba brez ljubosumja drugih okrajnih središč postaviti. Novo mesto pa nima primerne dvorane, vsaj trenutno ne, prav tako je nima Krško, Crnomelj ima obnovljen kulturni dom, medtem ko ima Kočevje moderno veliko odrišče z vsemi stranskimi prostori, žal pa je preveč izven centra Dolenjske. Pogojni namestitve poklicnega gledališča so torej precej slabi, vendar nudijo možnost začasne rešitve, ki bi jo s posvetovanjem hitro dosegli.

Gledališče bi moralo biti popolno. To dejstvo nedvomno vzbuja največje bojazni, da bodo z ustanovitvijo in delovanjem zvezane velike težave. Res, težave nedvomno bodo, toda upoštevati je predvsem, da bi dolenjsko poklicno gledališče ne bilo prvo, ki bi se praktično lotilo takega načina dela in bi torej pričelo poslovati z izkušnjami drugih gledališč, ki so težave uspešno prebrodili. Razumeti pa je tudi s tem, da se prvoizvedbe zveze med dolenjskimi okraji vsak dan zboljšujejo, ker se zboljšuje tudi gospodarski položaj Dolenjske, poleg tega obstoja. Gre namreč predvsem zato, da dobe vse štiri okrajna središča stalne gledališke predstave in da jih dobe tudi vsi drugi večji kraji Dolenjske, tako predvsem Bre-

žice, Rajhenburg, Kostanjevica, St. Jernej, Trebnje, Metlika, Velike Lašče, Ribnica in drugi. Kakšna naj bi bila pot posamezne predstave poklicnega gledališča je važno ugotoviti tudi zato, da utemeljimo potrebo tega gledališča. Vzemimo zamisljeni vrstni red predstav in njihovo število. Pripravljen dramatsko delo krene na svojo pot:

Krško	4 predstave
Brežice	4 predstave
Rajhenburg	2 predstavi
Kostanjevica	2 predstavi
St. Jernej	1 predstavo
Semič	1 predstavo
Metlika	2 predstavi
Crnomelj	3 predstave
Novo mesto	6 predstav
Trebnje	2 predstavi
Velike Lašče	1 predstavo
Ribnica	2 predstavi
in Kočevje	4 predstave
skupaj	33 predstav

Seveda, vse načrtovanje je približno. Toda s tem je dovolj nakazano, da bo vsako dramsko delo dovoljkrat zaživelo na odru in da se torej s kulturnega vidika izplača, saj se celo velika poklicna gledališča zadovoljijo s 25 do 30 repizami svojih del.

Vprašanje ansambla je nedvomno najvažnejše. Pri tem se je ogibati slehernega megalomanstva, ki utegne stvar v kali uničiti. V dolenjskih okolišči-

nah, ki so specifične, ne gre prav nikogar posnemati, pač pa je treba ukrepati svojim prilikam primerno, zato je tudi v tem načrtu težko predvidevati številčno moč ansambla, vendar pa z dopustkom večje ali manjše pomoči postavimo to število na dvajset ljudi. Od tega n. pr. 14 umetniškega osebja z režiserjem, upravniki, dramaturgi in 4 tehnične moči. Končno pa je število ansambla odvisno od mnogih pogojev, med katerimi je višina subvencij glavni.

Načrt gospodarske rentabilnosti kulturne ustanove je najtežavnejši. Toda za razpravo o dolenjskem poklicnem gledališču je potrebno vsaj približno predvideti, kolikšno finančno breme okrajnim proračunom bo naloženo za kulturne koristi nove ustanove. Predstavimo si približen proračun takega gledališča potem, ko so bile za ustanovitev vložene že najnujnejše investicije.

1. Izdatki za umetniško osebje bi v enem letu znašali ob predpostavljene številu 20 oseb z vsemi pripadki (soc. zavarovanje, dnevnice in podobno) 4.176.000 din

2. Izdatki prevozov, oprem za posamezne predstave, tantijeme, administrativni stroški in druge dajatve 1.255.000 din

Skupaj izdatkov 5.431.000 din
Gledališče, spet s predpostavko, da je že preko načelnih težav, bo lahko dalo v eni sezoni 4 premiere, kar bi bilo letno po že naprej omenjenem ključu okrog 132 predstav.

Božidar Jakac: NOVO MESTO

ČRNOMELJ v čitalniški DOBI

Pred dobrimi sto leti je bila slovenska narodna zavest še kaj majhna, naš narod pa čedalje bolj ogrožen. Čez severne meje je pluskal germanski val, čez vzhodne madžarski, še najmanj sta bila ogrožena jug in zapad. Po letu 1848 pa smo se le začeli prebujati. Nastala je nova doba, ki si je postavila za geslo in svoje najvišje vodilo: »Dvignimo narodno zavest!« Ta klic je odmeval po vsej naši domovini. Oblika dela za prebujanje narodne zavesti so bile Čitalnice, takratno dobo, ki se je na svoj način lotila rešitve vprašanja našega narodnega obstoja, pa imenujemo čitalniško dobo.

Kakšen odmev je imela ta doba na skrajnem jugu naše domovine — v Beli krajini, v Crnomlju? Naj takoj omenim, da je bil Crnomelj narodnostno silno ogrožen, saj so bili Kočevjarji v njegovi neposredni bližini. Vdor Kočevjarjev v Belo krajino je bil zelo nevarna, mestecu Crnomlju je pa sploh pretlo popolno potujčenje. Pomisliti moramo tudi, da so bili Kočevjarji gospodarsko močni, saj so imeli vso podporo Dunaja.

In vendar je tudi v Crnomlju zaživelo čitalniško življenje, se začela dramatična narodna zavest. To življenje je bilo sicer vpreženo v ojnice tedanje

vladne smeri, vendar je bilo precej razgibano. Prva točka pravil res pravi jasno in točno, da se čitalniško društvo v politiko ne bo mešalo, tudi se ne zanimalo zanjo, toda že narodna zavest, čeprav v pravilni nakazana zelo rahlo, je pomenila velik napredek. V občini Čitalnice, ki je imela obdobje zbor februarja 1876, so bili sicer izvoljeni nedomačini (verjetno uradniki), kasneje, kar je značilno, pa nasledimo imena članov — odbornikov, ki niso slovenskega izvora, pač pa čisto kočevarska. Kaj lahko sklepamo iz tega? To, da je bil Crnomelj tako močan, da je svoje prišleke Kočevjarje prisvojil in jih raznarodil, da so postali celo odborniki tedaj najbolj zavednega slovenskega narodnega društva.

Program Čitalnic je bil naravno sicer mlačen, kot priča zapisnik, kar ni čudno, saj jim ni imel kdo dajati pobude. Zanimivo je tudi prekrščevanje članov: Karli so postali Dragotini, Leopoldi Lavoslavi itd., torej so hoteli tudi na zunaj, čeprav natvno, poudariti svojo slovenstvo. Prirejali so igre, tombole, piese, pevskie nastope, brali domače in tuje časopise. Vse to je sicer malo, vendar za takratni čas še kar precej.

Doba taborov v Belo krajino

V občini Veliki Gaber so popravili 17 km poti

Prebivalci občine Veliki Gaber so zelo delavni ljudje. Imajo občutek, da so že od nekdaj zapostavljeni, posebno pri ljudeh, ki imajo kaj več besede in bi jim lahko pomagali. Zato se nase najbolj zagajajo in v okoli malo prosjajo. Skoraj vsega se lotijo sami. Veliko stvari jim je že uspelo, seveda se jim tudi sedaj pa tja kaj ponesreči.

Poti v Velikem Gabru niso imele ravno najboljše. Bile so vrte in razdrapane, posebno hribovske, ki jih skoraj vsako leto večji nalivi zelo poškodujejo. Poti v nižini pa so bile razrezane, polne jam, v katerih je ob večjem deževju stala voda, da skoraj ni bilo

mogoče voziti. Ljudje so se naveličali popravil ob vsaki vožnji spoti, ki tako in tako malo zaležejo. Zato so se lotili dela načrtno in temeljito. Na pomoč je priskočila občina, ki jim je dala razstre-

Dopisujte v »Dolenjski list«

livo. Vsa dela pa so opravili vaščani sami. 17 km popravljene poti pa jim še ni dovolj. Letos jeseni bodo spet pričeli z delom, da bodo popravili še ostala pota, ki nujno potrebujejo popravila. Začeli bodo takoj, ko bodo postorili najnujnejša poljska dela. teritorialnih enot.

Iz Dolenjskih Toplic

Dela na cesti Dolenjske Toplice—Meniška vas naglo napredujejo. Obcestni zid bo kmalu dograjen, nato pa bodo pričeli tlakovati cesto, pod katero so že položene vodovodne cevi.

V Dolenjskih Toplicah razširjajo vodovodno mrežo, da bo čim več ljudi preskrbljenih z vodo. Za vodovodna dela so dobili kredit, da bi napeljali vodovod tudi na Skrilje in v bližja Sela, za katera je že pripravljen odtok iz zbiralnika. Ljudje so novico o novem kreditu z veseljem sprejeli, posebno Topličani. Nekateri gospodarji na Seli pa se vodovoda branijo, češ da ga Topličani zato ponujajo, da bi jim Selani plačevali vodo.

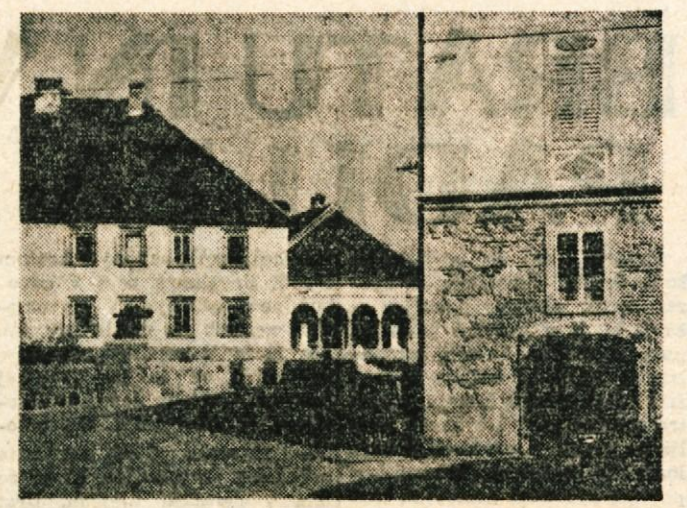
Taka denarna sredstva pa ne morejo predstavljati resne ovire, da bi ne mogli ustanoviti pomembne kulturne ustanove. Dolenjska bi z novim gledališčem pridobila mnogo, otrešala bi se pečata zaostalosti, postala bi privlačnejša in uvrstila bi se sčasoma med druge slovenske pokrajine tudi po svoji kulturni razvisti.

Mislil o tem načrtu so seveda še skromne. Ni mogoče analizirati stvari v poslednje nadrobnosti, dokler je stvar odvisna od drugih činiteljev. Zato menim, naj bi uredništvo Dolenjskega lista posredovalo s svojim listom, da se razpravljanje o dolenjskem poklicnem gledališču razširi in opozori okrajne ljudske odbore, da stavijo vprašanje na dnevni red svojih sej.

Ce se bodo namreč okrajni ljudski odbori zedinili, da jim ni žal teh skromnih denarnih prispevkov, ki se bodo prihranili drugod, in če žele napolniti sedaj prazne kulturne dvorane, tedaj so ljudje, ki bi se z veseljem lotili organiziranja takega gledališča, nedvomno vsakič hip pripravljeni. Stirje okraj skupaj pa bodo že zmogli to, kar sta vsak zase zmogla Cejce in Kranj.

Letos 5. oktobra je minilo 20 let odkar je izšla prva številka Ljudske pravice. Ta obletnica je dala povod za množično proslavljanje naprednega tiska po vsej Sloveniji, ker je Ljudska pravica tako globoko brazde v miselnost slovenskega človeka, da delovni ljudje niso mogli pozabiti tega časnika in zato ni čudno, da je začel leta 1941 ponovno izhajati toda to pot ilegalno. Dopisniška mreža legalne Ljudske pravice je bila zelo razširjena tudi po Beli krajini in ostali Dolenjski. Dopisniki so bili ljudje iz ljudstvarpreprosti delavci in kmetje, ki so iz lastne izkušnje poznali vse probleme delovnih ljudi in zato ni čudno, da je ukinitve Ljudske pravice vzbudila med ljudmi nevoljo, proteste in podpisne akcije. Podpisi so se nabirali tudi v Novem mestu in popisne pole so prinašali zaupniki Rudolf Murnu, kjer so prej tudi prejemali Ljudsko pravico. Uspešne so bile take akcije tudi na Dolenjskem, posebno v Sentjerneju, kjer so v zvezi s tako akcijo leta 1936 aretirali in odvedli v Ljubljano zdravnika dr. Dušana Rejo, na Glavarstvu v Novem mestu pa zasiljevali oba brata ključavničarja Pirkoviča in druge. To je bila prva podpisna akcija proti prepovedi Ljudske pravice, ki je zajela okrog 20.000 podpisnikov. (Iz predavanja Ivana Krefta v Novem mestu o socialističnem gibanju in njegovem tisku.)

Na razstavi naprednega tiska, ki jo je priredila Studijska knjižnica Mirana Jarca v počastitev občinskega praznika Novega mesta, je nazorno prikazan razvoj Ljudske pravice od prve številke do danes. Razstava poseže sedemdeset let nazaj, v leto 1884, ko je krojač France Zeleznikar s svojim vplivom preusmeril Ljudski tiskar v socialistično glasiilo. Zeleznikarja so kmalu nato zaprli. (Ivan Kreft) Od sledi so bile aretacije naprednih časnika in v zaplemb naprednih listov pogoste. Za bežen pogled na razstavo nam kaže več listov, ki so izhajali do leta 1918 v Trstu, Ljubljani in drugod in razvidno je, da se je en in isti časnik selil iz tiskarne v tiskarno in da cenzura listom ni prizanašala, ker so bili marksistični zrti že po nekaj številkih. Le red-

Borcem NOV in žrtvam fašističnega terorja je Novo mesto uradno posvetilo krasen spomeniški prostor na Vratih. Na sliki je del tega prostora s spomenikom Talca (devo) in s stebriščno lopo (v sredini), kjer sta doprsna kipa Borisa Kidriča in Staneta Rozmana ter plošče z imeni 7 padlih dolenjskih herojev in s imeni 243 padlih borcev ter talcev in drugih žrtev, ki jih je Novo mesto dalo za svobodo

Napredni tisk Dolenjske

napredni tisk končno zatrti, je bil njegov glas najbolj mogočen in najbolj učinkovit. Zakaž moral se je umakniti v ilegalno in namesto enega, dveh ali morda več listov, je nastala v Sloveniji cela mreža ilegalnih tiskov, ki je razširila ilegalni tisk do sleherne gorske vasi in v vsak najmanjši obrat. Tako je napredni tisk častno izpolnil svojo nalogo: od skromnih legalnih lističev, preko ilegale in tiska NOB se je razrzel v današnji mogočni tisk. Vseh ilegalnih tehnik ne bo mogoče nikdar ugotoviti. Razstava za obdobje 1919-1941 nam ne pokaže samo primerkov Dela, Rdečega praporja, Ujedinjenja, Proletarske mladine, Zapiskov delavsko-kmečke maticice, Mladine, Enotnosti, Celice, Slovenskega revolucionarnega, ampak prikaže tudi legalni marksistični tisk, zlasti izdaje klasikov. In malo biblioteko založbe Enka ter Književnost, Svobodo in Sodobnost. Med časniki pa vidimo Akademski glas, 1551, Delavski obzorik, Staro pravdo, Slovensko zemljo z geslom Za staro pravdo, Mlada pota, Neodvisnost, Mladega Prekmurca, Zenski list, Delavski list, Tabor, Kmečko slovo, Slovenskega poročevalca, Slovensko mladino in druge.

Posebno pozornost na razstavi vzbuja primerki, ki kaže, kako je v najtežjih časih prihajala v Slovenijo ilegalna marksistična literatura iz inozemstva. Bila je namreč vložena v izrezani del inozemske revije, ki je bila v Jugoslaviji dovoljena. V tem delu razstave so prikazani tudi razni ilegalni letaki, prvomajski proglasi, okrožnice, napredne pesmi, vse iz novomejskih tehnik. Nekateri razstavljeni predmeti so unikati.

Precejšen del razstave pa sestavlja tisk dolenjskih tehnik med NOB. Če danes pogledamo nazaj v čas, ko je med borbo ves tisk nastajal, je jasno, da je dosegel tako velik vzpon, ki mu ni primerja v zgodovini, predvsem zato, ker je gradil na izkušnjah ilegalnih tehnik v bivši Jugoslaviji. Res je nevarno, kako je mogel nastati tako številni tisk sredi borbe in v večini v pomankljunju najosnovnejših sredstev za tisk. Ta del razstave poživljajo slike raznih tehnik, a prav posebno je zanimiv akvarel, ki prikazuje kolektivne tehnike Gorjancev.

Kaj pa je naša Dolenjska prispevala k naprednemu tisku?

V Novem mestu je živel znani slovenski socialist dr. Karel Slanc, ki si je dopisoval z vodilnimi evropskimi socialisti. Leta 1895 je izdal časnik Resni glasovi. Dolenjske no-

vice iz leta 1924 je urejale komunistični poslanec Lovro Klemenčič. List je bil že po tretji številki prepovedan in žal je tudi Lovro Klemenčič prežgal umrl. Leta 1925 sta izšli dve številki Republikanskih novic, ki propagirata republikansko obliko vladavine in zato lahko tudi ta list štejememo med napredne. Leta 1940 so ponovno začele izhajati Dolenjske novice. Za listom je stala Partija, ni pa mogla uporabiti vsega svojega vpliva in vseh svojih načrtov, ker je list po nekaj številkih prenehal zaradi tiskovne tožbe. V letih 1932-34 pa je tiskala Pavličkova tiskarna v Kočevju marksistične klasike založbe Enka. Tako je tudi Dolenjska dala svoj delež legalnemu naprednemu tisku.

Razstavljeni letaki, okrožnice in proglasi so nastali večinoma v novomejskih tehnikah, toda kje, in kateri so bili avtorji ali razmnoževalci, bomo za prva leta po 1918 težko kdaj zvedeli. Toda kljub temu je znano, da je do leta 1932 delovala ilegalna tehnika v Novem mestu in tiskala Boljševika v lukenjskem gradu in pa na Gorjancih, kjer je bil dogovor s tov. Marentičem, ki je prišel na Gorjance iz belokranjske strani, Sodelujoči Novomeščani so tako skromni, da ne žele, da bi jih imenovali. To tej tehniki je delovala tudi tehnika, ki jo je vodil narodni heroj Slak-Silvo. Podrobnosti o tej tehniki niso znane. Kasnejše novomejske tehnike pa so delovale v letih 1936-1941. Najpomembnejša je bila tehnika v Sokolski knjižnici. Tam so se razmnoževali letaki, napredne pesmi, pripravljalo se je gradivo za študijske krotke, izdelovale glave za nabiranje podpisov in podobno. Od oktobra 1940 se je ta tehnika večkrat selila in je delala ali v Skabernetovem skladišču, ali v trgovini Kmetijske družbe, v Drašjevi hiši, pri Medveških v Zabji vasi in v hotelu Metropol. Tu jo je zalotila okupacija in ko je bila odkrita, je nadaljevala z manjšim predelkom na osvobodjenem ozemlju, kjer so ji sledile še druge številne tehnike, s katerimi je dala Dolenjska brez dvoma največji delež naprednemu tisku saj sta poleg raznih tehnik delali na osvobodjenem ozemlju kar dve dolenjski tiskarni. Razstavljeni partizanski tisk izhaja predvsem iz dolenjskih tehnik.

Razstava pokaže, da je ves napredni tisk izšel iz ljudstva, da je imel med delovnim ljudstvom največ sodelavcev in da ga je ljudstvo vedno smatralo za svojega. Zaradi tega oblast ni mogla nikdar zatreti legalnega in ilegalnega naprednega tiska, čeprav je pri kolportirju ilegalnega tiska bila mreža zelo razširjena.

B. K.

Iz Dobrniča

V Dobrniču smo v ponedeljek 18. oktobra slavili občinski praznik kot spomin na NOB in obletnico prvega kongresa slovenskih žena, ki je bil pred enajstimi leti v Dobrniču.

Na dan praznika so nas obiskali ljudski poslanci našega kraja tovarišica Ada Krivic, sekretar OK ZKS Novomesto tov. Pirkovič, predsednik OLO tov. Zupančič Viktor in drugi.

Lep sončen dan je privabil precej prebivalcev, ki so vse popoldne sodelovali ali prisostvovali slavnostnemu programu praznovanja. Zbranim ljudem je govorila naš ljudski poslanec tov. Ada Krivic. Govorila je predvsem o naši notranji in zunanji politiki, o sporazumni rešitvi glede tržaškega ozemlja ter o komunalni dejavnosti. Pri tem je omenila prizadevanje in skrb naše ljudske oblasti za dvig zaostalih predelov Slovenije, v katero spada tudi naša Dolenjska. V imenu Okrajnega

ljudskega odbora, političnih in drugih organizacij pa je prisotne pozdravil in tim čestital k občinskemu prazniku sekretar OK ZKS tov. Franc Pirkovič.

Kulturno-umetniško društvo »Jože Slak« Dobrnič je uprizorilo igro iz časov NOB »Ugašle luči«. Posebno pa moramo omeniti novo ustanovljeni pevski zbor kmečkih fantov iz Dobrniča, ki je pri žalni svečanosti ob spomeniku padlih borcev na Marnici zapel nekaj pesmi. Gasilci pa so pokazali svojo spretnost in pripravljenost v gasitvi namišljenega požara v sredini Dobrniča.

Žužemberk
Letošnja trgatve je pri kraju. Kmetje se priključujejo, da je pridelek zelo slab in grozdje kislo. V ostalem so popravili vse pridelke. Zdaj sejejo ječmen in tudi že pšenico.

Veliki Novomeščan in pripovednik Dolenjske IANEZ TRDINA

že pod obronki hribov, ki so ločili Belo krajino od Kočevjarjev.

In vendar je črnomaljska Čitalnica navzlic svojemu medletnemu narodnostnemu programu odigrala kot protutež potujčevanja Bele krajine dokaj važno vlogo. Vsaj bodrila in zbiralala je Slovence. Ko pa so namesto višjih tujih uradnikov prišli zavedni slovenski ljudje, je bilo vprašanje slovenskega Crnomlja rešeno.

GOSTINSKA ZBORNICA
za okraj Novo mesto
ČESTITA V IMENU SVOJIH
ČLANOV K OBČINSKEMU
PRAZNIKU NOVEGA MESTA!

Gradbeno in obnovitveno podjetje

GOP

NOVO MESTO

izvršuje vsa gradbena dela, visoke in nizke gradnje
ter adaptacije.

Prebivalcem novomeške metropole čestita k občinskemu
prazniku!

Ob II. občinskem prazniku
Novega mesta čestita
vsemu delov. ljudstvu
UPRAVA
MESTNEGA
VODOVODA
Novo mesto

K PRAZNIKU DO-
LENJSKE METRO-
POLE ISKRENO
ČESTITAMO!
OKRAJNA OBRTNA
ZBORNICA
NOVO MESTO

VSAK DAN SVEŽE MESO IN MESNE IZDELKE
VAM NUDI PODJETJE

MESARIJA in KLAVNICA
Novo mesto

ISKRENE ČESTITKE OB 29. OKTOBRU VSEMU
PREBIVALSTVU NOVEGA MESTA!

ELEKTRO - Novo mesto

s obratom Črnomelj in HE Prečna čestita k občinskemu
prazniku Novega mesta!

Gradimo daljnovode visoke napetosti, omrežja nizke na-
petosti, transformatorske postaje, izvršujemo prenos in
dobavo električne energije.

DELOVNI KOLEKTIV

Industrije
perila

Novo mesto

čestita k občinskemu prazniku vsem prebivalcem Novega
mesta! — Obenem priporoča svoje solidne izdelke
znamke »LABOD«, industrije perila - Novo mesto

Gozdno gospodarstvo
NOVO MESTO

z gozdnimi upravami: Novo mesto, Straža,
Poljane, Črmošnjice, Črnomelj in Mokronog
pozdravlja vse prebivalce Novega mesta in jim
želi ob občinskem prazniku mnogo uspehov!

VSAK DAN SVEŽA PECIVA, MLEČNE IZDELKE
IN KRUH VAM NUDI

MESTNA PEKARIJA
NOVO MESTO

KOLEKTIV MESTNE PEKARIJE IN SLAŠČICARNE
ČESTITA K PRAZNIKU NOVEGA MESTA!

Dobre izdelane oblačila
vam nudi
podjetje »KROJAC«
Novo mesto
Delovni kolektiv čestita
k občinskemu prazniku
29. oktobra!

Iskrene čestitke in
borbene pozdrave za
občinski praznik
29. oktobra želi

Mestno
prevoznništvo
Novo mesto

Okrajna
gasilska
zveza
Novo mesto

pošilja iskrene po-
zdrave in čestitke
za občinski praznik
Novega mesta!

RUDNIKI KREMENČEVEGA PESKA

»KREMEN«

NOVO MESTO

nudijo vsem industrijskim podjetjem kremenčev
kamen, pesek, prah, razne bentonite, krede in
gline — Ponudbe z vzorci na razpolago

Ob dnevu
občinskega
praznika
Novega mesta
pozdravljamo
vse prebivalce
in pošiljamo
borbene
pozdrave!

»NOVOTEKS«

tekstilna tovarna
NOVO MESTO

pošilja za občinski praznik Novega mesta
vsemu prebivalstvu iskrene čestitke
in borbene pozdrave.

40-letnica prve nogometne tekme

o Novem mestu

Pred štirimi ali petimi deset-
letji se je novomeška mladina
le malo udeleževala v športu.
Gojila je le telovadbo, največ
v gimnaziji. Lahke atletike
sploh nismo poznali. Zanimali
pa smo se za zimske šport —
sankanje in drsanje. Smučanja
nismo gojili, mislim, da sem
bil jaz prvi smučar v Novem
mestu. Za 3 krone sem si kupil
stare smuči od nekega uprav-
nika posestva Založ, ki se je
bil preselil na Madžarsko. Bi-
le so to kratke in široke smu-
či, ki sem jih uporabljal, ka-
kor sem vedel in znal, saj po-
učiti me ni imel kdo.

Nekaj let pred prvo svetov-
no vojno smo tudi Slovenci
pričeli gojiti nogomet. V Ljub-
ljani je bilo ustanovljeno no-
gometno društvo »Hermes« in
nato »Ilirija«. Zanimanje za
nogomet se je povečalo po go-
stovanju praške »Slavije«, ki
je bila tedaj najboljša moštvo
na kontinentu in je premagala
ljubljansko Ilirijo z rezulta-
tom 10:0. Kmali, so začeli go-
jiti nogomet tudi v Mariboru
in Celju. V prvi vrsti so ga
igrali seveda dijaki. V šolskem
letu 1912-13 je prišlo v Novo
mesto več gimnazijcev iz Ma-
ribora in Celja, ki so bili ak-
tivni nogometaši. Dva sta sta-
novala pri Andreševih v
Streliški ulici, kjer sem sta-
noval tudi jaz. Kmali sta me
navdušila za nogomet. Vsi tri-
je smo šli na delo in pridno
bili še nekaj drugih gimnazij-
cev in ustanovili nogometni
klub višje gimnazijcev v No-
vem mestu. Kupili smo žogo,
pričeli na Loku s treningi in
sestavili prvo moštvo: Kuder
M. VIII, Dolenc V., Dular VII,
Rizmal V., Benedik VI., Bele
VI., Kit VI., Kuder V., Eržen
VI., Lovšin VI. in Cvar VIII.
(Rimske številke pomenijo raz-
red gimnazije, ki ga je dija-
kisto leto obiskoval). Kapetan
moštva je bil Kit. Ker smo
kar trije člani stanovali sku-
paj, je bil na našem stano-
vanju nekaj štab, kjer smo
hranili žogo žogo. Komaj smo
pokosili, smo že pričeli s tre-
ningom in to kar po ulici mi-
mo sodnije, čez Ljubljansko
cesto na Loko, saj prometa ni-
smo ovrnili, avtomobili so bili
takrat še bele vrane, le nekaj
šip smo med potjo razbili. Na
Loku smo si postavili vrata za
gol. Loka je bila tedaj mnogo
manjša kot danes in zato je
moralo biti tudi igrišče manj-
še in ni zadostovalo predpi-
som. Ko smo mislili, da zna-
mo dovolj brati žogo, smo na-
povedali tekmo ljubljanskim
višjim gimnazijcem, ki so po-
večini igrali v Iliriji. V Ljub-
ljano nas je spremljal prof.
Gorjanc. Igrali smo na igrišču
Ilirije in doživeli strahovit po-
raz — 12:2. Tekmo je vodil
sodnik Beteto.

Poraz je povzročil največ
naš vratar Kuder. Ze preje ni-
smo bili z njim zadovoljni in
smo hoteli postaviti drugega
vratarja, vendar je dosegel, da
je ostal na svojem mestu, naj-
več zaradi tega, ker je bil pač
osmošolec in se mu nismo upa-
li ugovarjati. Nosil je naočnike
— ščipalnik, in ko je bil as-
sprotnik pred našimi vrati je
Kudru od razburjenja ščipal-
nik padel na tla, medtem je
pa nasprotnik z lahkoto zabil
gol. Ljubljanci so bili »eh-
nično neprimerno boljši, saj
so trenirali pod strokovnim
vodstvom. Tudi igrišče je bilo
za nas preveliko in smo se
hitro utrudili. Neki črni igra-

lec Turk (zgodovinar profesor
Turk) nam je delal posebne
preglavice. Bil je namreč sil-
no hiter in oster strelec.

Po igri sem ležal pri svoji
teti v Krakovem, ki mi je
močila noge, ker so bile polne
črnih marog od udarcev na-
sprotnikovih čevljev. Na sre-
čo sem odnesel celo kosti. Cu-
dila se mi je, da morem igrati
tako igro, ki človeka tako zde-
la. Pojem »faule« je bil kaj me-
glen ali pa sploh nepoznan.
Sodnik Beteto nam je obljui-
bil, da nam bo poslal kritiko
naše igre, ki smo jo pričako-
vali zelo nestrpno. V dolgem
dopisu, ki smo ga prejeli čez
nekaj dni, je pisal, da je »ra-
tar nemogoč, toda imamo ne-
kaj talentiranih igralcev, ki
jim pa manjka vzdržljivosti in
tehničnega znanja. Svetoval je,
naj treniramo zlasti tek. Vra-
tar je sam odstopil, namesto
njega smo postavili Pirca iz
seste. Srednji krilec sem bil
jaz in ker sem menil, da mora
biti ta najbolj vzdržljiv, sem
skoraj vsak dan na Loku tekal
repretrgoma po 90 minut.

Ljubljancem smo seveda
napovedali revanžno tekmo v
Novem mestu in zato pridno
trenirali. Niže šolci so tudi
sestavili svoje moštvo, ki smo
ga smatrali za našo rezervno.
Tudi nekateri meščani so se
začeli zanimati za našo igro in
na treningih smo imeli več-
krat precej opazovalcev. Pod-
pora smo imeli tudi pri ostalih
dijakih, čeprav nismo bili
aktivni člani (Medic, Guzelj I.
dr.). Pri prvi tekmi smo imeli
sive srajce z rdečo zvezdo na
prsni in črne hlače. Čevljev
nismo imeli posebnih, pač pa
si je vsak sam poiskal kako
strgano obuvalo. Le vratar Kit
je imel nogometne čevlje. Ker
so bili čevlji koničasti, je bil
sunek v pištali kaj neprijeten
in celo nevaren. Srajce nam
je preskrbel dijak Ogrin pri
svojih starših po znanih ceni
35 krajcarjev za kos. Za re-
vanžno tekmo smo si kupili
tudi nove majice zelene barve
z rdečim robom.

Revanzna tekma je bila na-
povedana za 28. junij 1914.
sklenili smo, da moramo zma-
gati in da se ne bomo blami-
rali pred Novomeščani. Geslo
je bilo: samo preko naših
trupel! Ker sem bil v Ljub-
ljani od sunkov v pištali tako
zdelan, da sem jih še štirinajst
dni čutil, sem si za tekmo pri-
pravil tanke deščice in z nji-
mi obložil pod nogavicami
srednji del nog. Da ne bi imel
suhih ust, sem si navezal v
robec limono in vse skupaj
privezal na zapestje. Poseben
odsek je skrbel za propagan-
do in na ulicah so viseli prvi
nogometni plakati, ki so vabili
meščane k tekmi. Vstopnice so
bile po 10 krajcarjev. Obisk
tekme je bil zelo dober, lahko
rečem, da je skoraj vse mesto
gledalo tekmo. Ves hrib nad
igriščem je bil zaseden. Le
redki so poznali nogometno
tekmo, zato so se okoli takih
gledalcev zbirale večje skupi-
ne ljudi, da so zvedeli, za kaj
prav za prav gre. Ljubljancem
smo preskrbeli oblačilni-
co — kabine na starem kopa-
lišču. Prav pred pričetkom
tekme so nas naši »kibici« ob-
vestili, da se gostje prepirajo,
koliko golov naj nam zabijejo.
Sklenili so, da nas bodo od-
pravili z rezultatom 6:1, češ:

»Da jih ne bo preveč sram!«
Le en gol so nam privoščili!
Tako malo so nas upoštevali.
Ko smo to zvedeli, smo si re-
kli: »Fantje, samo preko na-
ših trupel!«

Tekma se je pričela. Gostje
so nas tehnično nadkriljevali,
saj je bilo več igralcev iz pr-
vega moštva Ilirije. Mi pa
smo to nadomestili s požrtvo-
valnostjo in smo tudi dosegli
prvi gol. Naš vratar je bil do-
ber in prvi polčas je bil 1:0
v našo korist. Med publiko je
bilo velikansko navdušenje.
Nasprotniki so uvideli, da
imajo opravka z drugačnim
moštvom, kot je bilo ono, ki
so ga zlahka odpravili v Ljub-
ljani. Sklenili so, da bodo
ostreje zaigrali in bili še ved-
no prepričani, da jim zmaga
ne uide. V drugem polčasu je
igra potekala v peklenskem
tempu. Sicer so dosegli en gol,
vendar smo mi kmalu zabili
že drugega. Trudili so se, da
bi rezultat izenačili, vendar
smo jim to preprečili. Igra je
postala surova. Na srečo sem
imel deščice nad pištalo, da
niso noge preveč trpele. Na
obeh komolcih pa sem imel
posneto kožo, da se mi je vi-
delo mесо. Severna stran igri-
šča je bila kamenita in peše-
ča in večkrat sem s komolci
drsal po pesku. Ko je hotel
bolj majhen napadelec zabiti
z glavo gol, sem mi žogo iz-
nad glave odbil in padel na
komolce. Se danes se zgrozim,
če pomislim, da bi lahko na-
mesto v žogo udaril v njegovo
senco. To pravzaprav ni bila
več tekma, ampak mesarsko
klanje. Tudi ostali naši so bili
večinoma poškodovani. Eržen,
naša desna zveza je imel ve-
liko rano na nogi, vendar ni
odnehal. Limona na zapestju
ni nič koristila, ker sem jo
pri padci popolnoma zmeča-
kal. Tudi nasprotniki so bili
močno zdelani. Enega so od-
peljali v bolnico, ker je imel
zlomljeno ključnico. Tekma
je se končala v našo korist
z rezultatom 2:1. Vse Novo me-
sto je govorilo samo o naši
zmagi in meščani so bili silno
ponosni, da premorejo tako
moštvo.

Po tekmi sem se odvelkel
na stanovanje in se vlegel v
posteljo, skrbna gospodinja pa
mi je izprala in obvezala rane
na komolcih. Čez kako uro sta
prišla tovariša in mi poveda-
la, kakšno navdušenje je v
Novem mestu, da je finančni
uspeh kolosalen in da moram
tako k Tučku (gostilna v hi-
ši dr. Vasiča), kjer imamo
sodeček piva. S težavo sem se
spravil pokonci, rok sploh ni-
sem mogel pregibati in sem
šel v gostilno, kjer je že igral
na klavir šestošolec Bučar
(znani skladatelj). Nismo dol-
go veseljačili, ko prihiiti neki
dijak z novico, da so v Sara-
jevu ustrelili avstrijskega pre-
stolonaslednika Ferdinanda in
da na rotovžu že izbežajo
črno zastavo. Vsi tekmovalci
smo odšli na Glavni trg, ne-
kateri ob palci, kjer so nas
občudovali, kajti Ferdinand
jim ni bil mnogo mar, naša
zmaga je bila važna. Takrat
še nismo slutili, da se Ferdi-
nandova smrt tiče tudi nas, že
čez par mesecev so nas pokli-
cali v vojsko in trije od na-
šega moštva: Kuder, Pic in
Benedik so padli v Galiciji.

Vinko Dular

Novomeška opekarna
ZALOG

IZDELUJE KVALITETNO STREŠNO IN ZIDNO OPEKO

Delovni kolektiv se s čestitkami pridružuje
praznovanju občinskega praznika mestne
občine Novo mesto!

„MIZARSTVO“

NOVO MESTO, Trdnova c. 40

Izdeluje vse vrste pohištvenga in stavbnega
mizarstva. — V tapetniškem oddelku postreže
strankam s tapetniškimi izdelki.

Delovni kolektiv čestita Novemu mestu
k občinskemu prazniku!

Čestitkam ob občinskem prazniku Novega mesta se pridružuje tudi

**KMETIJSKA
ZADRUGA
STRAŽA**

S hvalečnim spominom na borec, ki se nam priborili svobodo pozdravljamo občinski praznik Novega mesta!

Okrajni odbor
**ZVEZE VOJASKEH
VOJNIH INVALIDOV**
NOVO MESTO

K občinskemu prazniku Novega mesta iskreno čestita

**KAMNOSEŠTVO
IN CEMENTNI
IZDELKI**

Novo mesto

telefon 141
Nagrobni spomeniki,
teracerska dela itd.

„KERAMIKA“

Novo mesto

Izdeluje kamnine, krušne peči, štedilnike
in keramične izdelke.

OB OBČINSKEM PRAZNIKU - BORBENI POZDRAVI

Okrajna opekarna

PREČNA

čestita k občinskemu prazniku
NOVEGA MESTA!

Izdelujemo kvalitetno zidno opeko

Razna umetna gnojila, škropiva in prašiva za zaščito rastlin ter poljedelske stroje in orodje - dobite po najnižjih regisriranih cenah v
KMETIJSKI ZADRUGI
Novo mesto
Kmetovalci in Kmetijske zadruge poslužujte se teh ugodnosti in prigrisite svoje potrebe in želje pravočasno.

»IZBIRA«
trgovsko podjetje
Novo mesto

se priporoča potrošnikom za nakup blaga v vseh specializiranih trgovinah v njegovem sestavu. Vsem novomeškim občanom čestita k letošnjemu občinskemu prazniku!

Kolektiv hotela

„Kandija“

SE PRIPOROČA ZA
OBISK IN HKRATI
ČESTITA K OBČIN-
SKEMU PRAZNIKU!

Ob dnevu občinskega praznika Novega mesta čestita vsemu prebivalstvu

Mestni odbor
RDEČEGA KRIŽA

Novo mesto

Naše žrive naj ne bodo zaman!

Iskrene čestitke Novomeščanom za občinski praznik pošilja

ELEKTROTEHNIČNO PODJETJE

NOVO MESTO, Glavni trg 30

Telefon 126

Elektroinstalacija

Elektromehanika

Agromehanika

PRIDRUŽUJEMO SE ČESTITKAM OB OBČINSKEM PRAZNIKU NOVEGA MESTA!

OBCUTNO SMO ZNIZALI CENE VSEM STORITVAM!
OBISČITE NAS IN SE SAMI PREPRIČAJTE!

KOLODVORSKA RESTAVRACIJA
NOVO MESTO

Kvalitetno, poceni in sveže specerijsko in kolonialno blago, alkoholne pijače, delicatose, kruh, pecivo, sadje, zelenjavo itd. dobite samo v prodajalnah trgovskega podjetja

PREHRANA - Novo mesto

PRIDRUŽUJEMO SE ČESTITKAM ZA 29. X.I

Ob drugem praznovanju občinskega praznika Novega mesta želimo vsemu prebivalstvu še mnogo uspehov in pošiljamo borbene pozdrave!

**VODOVODNO
INSTALACIJSKO
PODJETJE**

Novo mesto

UPRAVA ZA CESTE LRS

TEHNIČNA SEKCIJA

NOVO MESTO

ČESTITA K OBČINSKEMU PRAZNIKU
NOVEGA MESTA - 29. OKTOBRA!

TRGOVSKO PODJETJE

Železnina

Novo mesto

nudi svojim odjemalcem železnino vseh vrst, gradbeni material, usnje in lovske potrebščine. Oglejte si naše zaloge!

Borbeni pozdrav prebivalstvu Novega mesta za drugi občinski praznik!

Trgovsko podjetje »TOBAK«

NOVO MESTO - Glavni trg 31

s sedežem v Novem mestu in podskladiščem v Trebnjem s svojimi maloprodajalnici čestita k občinskemu prazniku Novega mesta!

Nabavljajte najboljšo izbiro tobačnih izdelkov, vžigalnic in poštne materiala pri našem podjetju!

TRGOVSKO PODJETJE

»ZARJA«

NOVO MESTO

vam nudi tekstil in galanterijo v svojih trgovinah:

»MODA«, »SNEGULJICA«

pohištvo in steklo v

»OPREMA«

živila v

»KOLONIALE«

ISKRENE ČESTITKE ZA OBČINSKI PRAZNIK!

TRGOVINSKA ZBORNICA

za okraj

NOVO MESTO

ČESTITA S SVOJIM ČLANSTVOM
K OBČINSKEMU PRAZNIKU
NOVEGA MESTA!

Trgovsko podjetje »PETROL«

Novo mesto

čestita k drugemu občinskemu prazniku Novega mesta!

Cenjene odjemalce obveščamo, da imamo na zalogi vse vrste naftnih derivatov, s katerimi lahko postrežemo v vsaki količini.

AVTOPROMET — tovorni in avtobusni promet

»Gorjanci«

NOVO
MESTO

Potniki! Z našimi avtobusi ugodno potujete. S kamioni pa prevažamo vse vrste blaga. Priporočamo se kolektiv podjetja in čestita k občinskemu prazniku Novega mesta!

INVESTITORJI

zadružnega in državnega sektorja!

• ŽELITE

strokovnega nasveta, kdo bi vam vaše gradnje izvršil solidno in po zmernih cenah?

OBRNITE SE

na delovni kolektiv

SGP PIONIR, Novo mesto

ki bo s svojim strokovnim kadrom in stranskimi obrati vaše želje najbolje izpolnilo!

Ob občinskem prazniku pošiljamo partizanskemu Novemu mestu borbene pozdrave in čestitke!

Delavci in nameštenci
kolektivna

Industrije obutve

Novo mesto

Čestitajo vsem prebivalcem
Novega mesta
k občinskemu prazniku
29. oktobra!

»NOVOLES«

Dolenjska lesna industrija
NOVO MESTO

s svojimi obrati: žago v Soteski, z žago in parketarno v Straži in galanterijskim obratom v Novem mestu, nudi odjemalcem vse vrste rezanega lesa, bukov in hrastov parket, galanterijske izdelke in zaboje. Kupuje vse vrste hlodovine po najvišjih dnevnih cenah. Za vsa cenjena naročila in ponudbe se obračajte na komercialni oddelek podjetja — telefon 109, Novo mesto.

Za 29. oktober — občinski praznik Novega mesta — čestitamo vsemu prebivalstvu!

MOTOMONTAŽA IN AGROSERVIS

Novo mesto, Zagrebška cesta

ima na zalogi vse vrste gum, avtodele, bencinske črpalke, olja, bencinske stroje — kar lahko vsak dan dobite po najnižjih cenah

Za občinski praznik Novega mesta iskreno čestitamo!

Janez Vajkard Valvasor

NOVO MESTO

Mesto Rudolfsberth, sicer navadno Neustädlein imenovano, v kranjskem jeziku Novo mesto, v latinskem Rudolfsberth ali Neostadium, spada k Dolenjski in leži med Ljubljano in Karlovcem osem milj od mesta Ljubljane in šest od Karlovca, od Metlike pa tri...

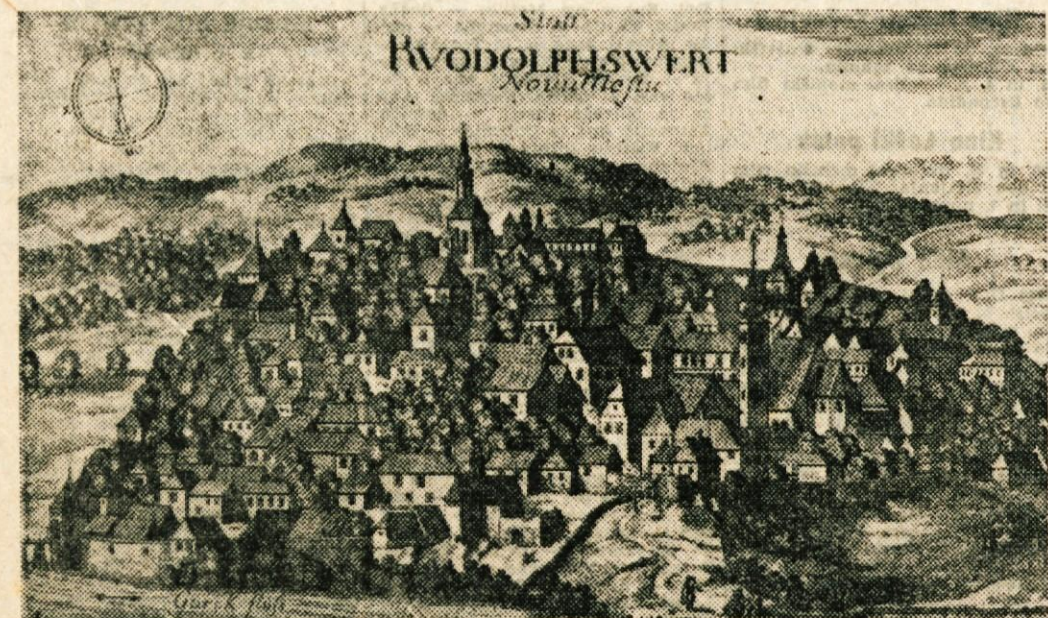
Novo mesto leži ob reki Krki: čezjo ga zgrajen čeden lesen most. Dviga se na lepem griču in je od narave utrjeno; vendar pa je obdano s hribi,

pobilo. Ker so se tako pogumno držali, je cesar Friderik naklonil meščanom imenitne svobodine in jim tudi dovolil, pečatiti z rdečim voskom.

Cepprav dedni sovražnik s svojimi roparskimi krempji tega mesta ni mogel porušiti, je vendar z različnimi barbarizacijami prizadejal kraju samemu in deželi okoli Novega mesta, kakor je najti v letopisih v letu 1469, 1492 in 1547. Leta

1547 so dvakrat prišli pred mesto in so v okolici vse pokvarili.

In kakšno gorje je v Novem mestu povzročil element ognja? Leta 1576, pred pustom, je mesto zgorelo. V 1583. letu je nenadni požar požrl, kar je od zadnjega požara ostalo in kar so na novo sezidali. Leta 1605, dne 3. oktobra, je ogenj zagrabil trg in upepelil več kot šestdeset hiš. Da, še pred kratkim, 1664. letu, je mesto na žalost mo-

Taka je bila dolenjska metropola okrog leta 1670 (iz Valvasorja)

ki so večji in višji od mesta samega, tako da se dá prav lahko s topovi strahovati: brez njih pa sovražnik nič ne more. V mestu so velik trg, lepe hiše, prostija in frančiškanski, pred mostom tudi kapucinski samostan.

Doživel pa je to mesto od ustanovitve veliko sprememb, srečnih in nesrečnih naključkov. Nekoč ga je avstrijska hiša zastavila grofom Celjskim in pozneje, okoli leta 1421, ga je grof Herman Celjski izročil z drugimi posesti sinu Frideriku. Leta 1435 sta vojvoda Albreht in grof Celjski močno oblegala mesto, ker se ta vojvoda s svojim gospodarjem bratom, cesarjem Friderikom, ni mogel sporazumeti zaradi delitve dežel. Njun napad pa je ostal brez učinka, zakaj mesto ga je hrabro odbilo in veliko oblegovalcev

1469 so Turki, kakor že omenjeno, strašno opustošili in pokopali okolico. Leta 1492 so poskušali zavzeti Novo mesto, so pa bili prej tepeni. Zato so vse okoli mesta posmetli z metlo uničevanja in so drugi kraji morali tem ostreje občutiti trgačje krempje divjih bestij. Zatičja so vasi, trge in mesta, podirali ubogim ljudem hiše, davili može in žene, natikali otroke na plotove ali jih raztrpavali ob zidovju, zabadali ali sekali neoborožene ljudi in vezali bogatine ko pse ter jih zvezane gnali pred seboj v sužnost. Toda, kakor rečeno, pred Novim mestom so jih zavrnili. In to se je zgodilo tedaj, ko je bil Ali paša s 10.000 možmi tepen na Koroskem; takrat so jih pobili 7000, a tudi kristjanov brez ranjenec je obležalo 6000. Leta

ralo občutiti ognjeno šibo, ko je s frančiškanskim samostanom in cerkvijo ured (izvzemno) nekaj hišic do tal pogorelo. Nič manj škoda ko uničujoči ogenj hišam, je prizadejala nesrečna kuga v tem mestu: 1578. leta in tudi 1590. je pobrala veliko ljudi; tako malo jih je pustila, da je trava na trgu tako visoko zrastle, da so je s koso mogli kositi. Leta 1625 je kuga uničila v Novem mestu štiri osebe. Ko so pisali 1643, pa je v mrtvaške bukve zapisala in iz števila živih črtala samo osemnajst oseb.

(Iz knjige: Mirko Rupel Valvasorjevo berilo. Izdala Mladinska knjiga 1951.)

Princ prodaja sužnje

Cepprav so skoraj vse države na svetu podpisale Deklaracijo Zdrženih narodov o pravicah človeka, to so arabskih državah trgovine s sužnji, to je ljudmi, še vedno na dnevnem redu. V Kairu (Egipt) je pred kratkim 22-letni princ Jehia Iben El Muthar prodal svoje sužnje, med njimi 14 deklet, za 20.000 dolarjev. Sužnje je kupil neki arabski veletrgovec.

V Jemenu prodajajo mlade ženske, »uvožene« iz Indije, Etiopije ali ostalih afriških predelov po 150 dolarjev »komad«. Za izredno lepe sužnje plačujejo bogati Arabci tudi do 2.500 dolarjev.

NOVOLES — obrat galanterijsko lesnih izdelkov v Novem mestu

Smrt v Mehiki

Mehika je svojevrstna in čudna dežela. Tudi njen humor je nekaj posebnega. Znanost je, kako Mehikanci povezujejo smeh in smrt. Francoz Robert Eskarpi, profesor filozofije, ki je dolgo let živel v Mehiki piše:

»Zlepa ne bom pozabil svojega prihoda v to mesto, zvečer pred Vseimi mrtvimi. Nikoli nisem bil videl Mehikance bolj veselo. Bil je pravi festival črnega humora, karneval smrti. Za ameriške turiste, ki so prihiteli gledat ceremonije pred praznikom Vernih duš, so Indijanci pri vhodu na pokopališče postavili veliko osvetljeno tablo z napisom: Noche de Muertos. Welcome! — Noč mrtvih. Dobrodošli!

Noche de Muertos — noč mrtvih je velik praznik Mehikancev, praznik žalosti in smeja obenem. Otroci dobivajo za igranje okostnjake, krste, miniaturne pogrebe in za posladek lobanje iz sladkorja. Slaščičarji prodajajo posebni »pan de muertos« — kruh mrtvih, okrašen s prekrizanimi kostmi, pred slaščičarnjami pa plešejo ljudje pavilovske mrtvaške plesne.

Ta dan je po vsej Mehiki navada pošiljati prijateljem in drugim »cavaleras« — neke vrste jedrnatih nagrobnikov, včasih zelo pikrih. Na primer napis za ministra vojne:

On, ki je tako dolgo počival,

se je zdaj oddahnil v miru...

Ali tale napis za deklo Rosito Alvares, ki jo je ubil njen ljubimec, ker je plesala z drugim: Tisto noč, ko je umrla, je Rosita imela srečo:

Od tih krogel, ki so jo za-

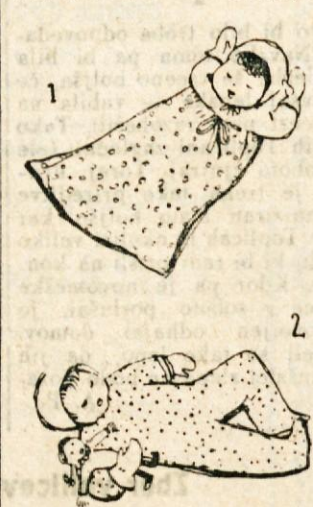
dele samo ena bila je smrtna! Nič ni bolj veselega v Mehiki kot praznovanje Dneva mrtvih, pa tudi nič bolj turboznega. Smrt in ples plešeta skupaj.

To in ono iz Strug

Cesto, ki so jo začeli graditi že v stari Jugoslaviji proti Kočevju, sedaj spet grade in upamo, da bo v doglednem času dograjena. V stari Jugoslaviji so jo gradili samo ob volitvah in je bila ta cesta le nekak volilni golaz. Od kraja so gradili samo štiri metre široko cestišče, sedaj pa ga širijo na 7 metrov. Pri delih je zaposlena po večini le domača delovna sila, pretežno ženske. Cesta kar lepo napreduje. Ko bo zgrajena, se bo skrajšala pot iz Ljubljane do Kočevja za 6 km, že pri Gro. suplju pa se bo priključila na novo avtomobilsko cesto Ljubljana—Zagreb.

Polletni občni zbor kmetijske zadrage je pokazal lep napredek zadragega gospodarstva. Napredek je zlasti očiten pri živinoreji, saj struška živina prednjači v kočevskem okraju. Tudi ostali od-

Cepprav sonce nekaj ur dnevno še kar toplo sije, naj nas ne prevzame, da še ni čas za nepravilna topla zimskih oblačil. Skrbne matere gotovo ob večerih pridno vrte pletiljke ter izdelujejo

kape, svitre, rokavice, nogavice in šale... Pri tem skrbijo, da ne bo otrok samo toplo, ampak tudi lepo oblečen. Nemara je potreben nasvet, naj pri nakupu volne ne štedijo. Res je dobra tudi navadna volna, a ta ni niti tako lepa niti trpežna, kot dražja čevrka, ki se dobi že v vseh barvah. Tudi ko otrok oblačilo iz te volne odraste, jo lahko spremo in predelamo.

Razen tople vrhnje obleke, je treba misliti tudi na toplo spodnje perilo. V prodaji so spet tako imenovani »skotki«, to so hlače in majice v enem kosu. Ti grejejo vse telo enako in so primerni za otroke od 2-6 let. Manjšim in tudi večjim bomo nabavili žabice in majice; za prehodno vreme brez rokavov, za zimo z dolgimi rokavi. Dojenčka bomo poneli vrtaknili v vrečo, ki jo naredimo iz tople

flanel ter jo pod pazduho zadržemo (sl. 1). Če ne trpi rok pod odejo, mu naredimo iz ostankov flanel rokavice brez prstov, ki imajo v zapletu elastiko. S tem bomo nekaterim otrokom tudi preprečili, da bi pred spanjem ali v spanju vlekli prste. Večjim otrokom, ki nemirno spijo in jih moramo stalno pokrivati, sešijmo pidžamo s toliko daljšimi hlačkami, da jim hlačnice spodaj sešijemo. Če se bo razbrazil, ga bo v njej manj zeblo, kot če ima razgaljene noge (sl. 2). V otroški postelji bo potrebno navezati odejo na palčke ograje tako, da se bo otrok neovirano obračal, a vendar ne razkrij. Zato prišijemo na gornja ogla odeje dovolj dolgo vrvičco.

Če obuvamo otroku dolge nogavice, mu nkar ne dajamo okroglih gumijastih podvez, ki ovirajo obtok krvi, temveč mu sešijmo iz pralne-ga blaga modrečk, na katerega pripenjamo elastiko s gumbicami.

Obutev otroka je poglavje zase. Žal so se na podeželju kar preveč uveljavili gumijasti škorenjčki kot obuvale za vse leto. Ker pa so premalo zračni in tudi zelo hladni, bi

jih smeli otroci nositi le v deževju ali kvečjemu južnem snegu. Sicer se jim ali noge spotijo ali pa si zaradi njih nakopile trdovratne ozeblene. Res je precejšen izdelek, če kupimo otroku za zimo gojzerje, vendar bo le v njih toplo obut in to je prvi pogoj, da se ne prehladi.

Da ne bo izgubljal v šoli ali vrtcu kape, šala, rokavice, vsiljimo na notranji strani teh oblačil njegovo ime, manjšim otrokom pa tudi rokavice prišijmo na vrvice, ki naj bo dovolj dolga, da jo potegnemo skozi rokave plašča ali suknjice. Ta trak lahko prišijemo znotraj na ovratniku.

Ob nakupu blaga za obleke, plašče, hlače, se ravnajte po pravilu: »Nimam dovolj denarja, da bi kupovala poceni blago«. Ni treba kupiti najdražje, vendar tako dobro blago, da ga otrok ne strga in bo lahko služilo še bratcu in sestrici.

Ce bomo še pravočasno spustili robove, podaljšali naramenice, rokave in drugo otroškim oblačilom, nas zima ne bo prehitela in otroka bo prvi hujši mrz našel dobro obvarovanega.

Zg.

Ko je divjala „španska“

Gripa je leta 1918 pobrala nad 20 milijonov ljudi

Sedmega septembra 1918. leta se je v Devensu, država Massachusetts (ZDA) neki vojak javil za zdravniški pregled. Imel je vročino in je težko dihal. Drugi dan se je prijavilo še 12 vojakov, 20. septembra jih je ležalo že čez dva tisoč. Zdravniki so po simptomih označili to epidemijo za gripo.

Tako je proti koncu prve svetovne vojne izbruhnila najstrašnejša moderna epidemija. Razsajala ni dolgo, samo tri mesece. Toda v teh mesecih je val svetovne gripe ali »španske«, kakor so jo imenovali (misleč, da je prišla iz Španije) pobral na svetu več kot 20 milijonov ljudi — to je 2 milijona več kot jih je pomrlo v obeh svetovnih vojnah. Bolezen je izbruhnila hkrati na več krajih po vsej zemski obli. Največ ljudi je pobrala v Aziji — 16 milijonov, v Evropi nad 2 milijona, 1 milijon 300 tisoč v Afriki, okrog 2 milijona pa v Severni in Južni Ameriki. Epidemija se je širila z bliskovito nalico in hitro morila ljudi. Tako je v mestu Filadelfiji umrlo v enem samem dnevu 650 ljudi. Pov-

sod se je bolezen razvijala na isti način — okuženi človek je zbolel po treh dneh, nato ga je vročina kuhala tri do pet dni. Če ni bilo komplikacij si je hitro opomogel, toda »španska« je večino povzročila druge bolezni, zlasti vnetje pljuč. Bilo je najbolj žalostno, da je ta gripa napadala posebno noseče žene in so tako nastajale v družinah dvojne tragedije — umrla je mati in prezgodaj rojeno dete. Vsi napori zdravnikov in vsa zdravila niso bila v stanju, da zaustavijo strašni pohod te bolezni. Povsod po svetu so bile zaprte vse šole, gledališča in večina cerkva. V Angliji je pošta s posebno prošnjo zaprosila ljudi, naj uporabljajo čim manj telefonov, kajti večina telefonskih slušalnic je bila bolna ali že mrtva. Ker se je bolezen prenašala s dihom, so zdravstvene organizacije priporočale meščanom, naj nosijo maske.

Samo dve epidemiji v vsej svetovni zgodovini sta razsajali tako hudo, kakor gripa leta 1918 — strašna kuga leta 1542 po n. š. in črna kuga v 14. stoletju.

Zanimivosti

Ce zdravnik pove ženski resnico

V Koloradu (ZDA) je prišla k zdravniku precej debela ženska. Ko ji je zdravnik odkrito povedal, da se njena debelost še večja, se je silno razburila. Zdravniku je razbila dve okni v ordinaciji, poškodovala rentgenski aparat in razmetala vse knjige. Skupno mu je napravila škodo za 35.000 dolarjev in samo zato, ker ji je povedal resnico, da se debeli. Zdravnik jo seveda toži za plačilo škode.

Pridnost moža — vzrok ločitve

Neka Florence B. Figowi je pred kratkim vložila tožbo za razvezo zakona. V obrazložitvi vzroka navaja, da se hoče ločiti od moža, ker preveč ljubi hišni red. Naveda, da jo mož sam kuha, pomiva posodo, čistí stanovanje, umiva okna, šiva in pere perilo in podobno. Se celo pogledati je ne pusti v lonce. Baje je tako strog, da zahteva od nje, da se sezuje čevlje, predno stopi v sobo.

Ameriška demokracija v drugi luči

Podčastnik ameriške vojske Claude Batchelor se je boril na Koreji, kjer je bil ujet. Baje je v ujetništvu sodeloval s komunisti. Ko se je po končani vojni vrnil domov, so ga postavili pred vojaško sodišče. Ki mu je zaradi sodelovanja s komunisti prisodilo dosmrtno ječo, poostreno s trdim delom.

»Mama, ali lahko ugameš, kaj je v tvoji pernici?«

Stane Gabrovce

Bela krajina do naselitve Slovencev

Obmejni položaj Bele krajine, ki zaključuje slovensko ozemlje na jugovzhodu, in odmaknjenost od glavnih poti in središč, sta v mnogem izoblikovala svojevrstnost te dežele med Gorjanci in Kolpo v okviru slovenskega prostora. Ta svojevrstnost, ki jo občutimo še danes, da govorimo muzejsko, v etnografski podobni deželi, je bila tu že v najstarejšem času, ki ga lahko še vključimo v krog našega spoznavanja v prazgodovini. Najrazličnejša plemena, znana in neznanca, so šla skozi slovensko ozemlje, ki je ves čas kazalo prav ta izrazito prehodni značaj in drzno bi bilo govoriti o enotnosti slovenskega prostora v znanstvenem smislu. Ta prostor veče danes slovenski narod, ki ga naseljuje. Prav na področju prazgodovinske arheološke vede pa ta važni člen oddaja. Če dostikrat današnja naselja spopadajo tudi s prazgodovinskimi ostanki, govorijo to o močnem vplivu geografske lege na naseljevanje, ki pride posebej močno do izraza v geografsko iz-

razito ugodnih krajih, kot so n. pr. pri nas Ljubljana, Ptuj in še nekatera druga mesta. Vedno pa seveda geografska lega ni tako močna, da bi si podrejala druge gospodarske, sociološke in politične vidike. Če torej govorimo o enotnosti slovenskega prostora in v okviru njega razumljivi, čeprav specifični podobi Bele krajine, nam je enotnost seveda relativna in metodološki pojem, ki ga z vs. upravičenostjo poudarjamo prav zaradi tega, ker smo tudi v prazgodovinski in arheološki vedni postali večkrat samo privesek nekdanjega avstrijsko-nemškega prostora. Ze priznani in zaslužni znanstveniki večkrat niso mogli stopiti iz začarnega kroga, v katerem je bilo naše ozemlje nekako večno v razmerju predvojnega Ljubljane do cesarskega Dunaja.

Geografsko tvori Bela krajina dosti izrazito prirodno enoto, ki jo zapirajo na severu Gorjanci, proti zahodu kočevski hribi, na jugu in jugovzhodu pa Kolpa, ki je hkrati meja med Slo-

venijo in Hrvaško. To ozemlje je bilo že v najstarejših časih bogato naseljeno in ni je dobe, ko ne bi ta, danes s slovenskim znojem in krvjo prepojena zemlja, zamikala tudi prebivalca, ga na njegovih poteh ustavila in zvalila, da njej zaupa svoje življenje. Različni so bili motivi, ki so prebivalca ustavili: kraški svet svojimi jamami je najbrže privabil starokamenega prebivalca, sorodnika in sodobnika prebivalca iz Kra-pine in Medvedje pečine v Lokvah, da imenitje je najslavnejši in najbolj znano paleolitsko postajo. V jami treh bratov ob Kolpi pa so dobili sledove jamskega medveda. Najbrž, pravim, kajti danes nimamo iz Bele krajine še nobenih paleolitskih ostankov. Toda te je na videz močan protidokaz. Priznati si moramo namreč, da tega našega najstarejšega prednika tudi iskali nismo preveč. Arheološko dobo Bele krajine, kolikor jo poznamo, nam je namreč v celoti odkril J. Pečnik, ta nesrečni siskopalec

kranjskih starin, ki je prav kmečko-podjetno izbral modo branjanja po prazgodovinskih spomenikih, modo, ki jo je rodila pozitivistična zgodovina XIX. stoletja. Ta je privratic obrnil svoj pogled tudi na izvenklasne spomenike, rodila s obvladala še ne, v tedanjih kranjskih provinci se celo ne Bistroumni možak je spretno zbral tedanje hlastanje po vedno novih predmetih in težnjo dunajskega in ljubljanskega muzeja, da si jih pridobe. Spor med dunajskim in ljubljanskim muzejem je še celo oddaljšal življenje Pečnikovega »znanstvenemu« delu: Ko so na Dunaju že davno poznali tudi modernije in res znanstveno metodo arheološkega dela, jih je težnja po bogatem slovenskem materialu še vedno zadrževala, da so zamikali tudi na obe oči in kupovali do Pečnika. Tako marsikateri poznejši izliv jeze Szombathija in Hoernes nad neznanstvenim početjem ni popolnoma iskren. Pečnika pa paleolit še ni mogel zanimati.

V neolitu je staro paleolitsko obrtovo gospodarstvo in lov zamenjalo poljedelstvo in živinorejo. Bogate neolitske kultu-

re v Srbiji nimajo za sedaj na slovenskem ozemlju še nobenega odmeva, oziroma jih še ne poznamo. Tudi v Beli krajini ne. Posamezne najdbe kamenitih sekir in kladiv (v Metliki in Podzemlju) se niso prepričljivo dokaz neolitika, ampak so verjetnejši ostanki poznejše slovanske kulture, kot jo po znanju iz Vinomera. Niti Starčev, niti Vinča v Srbiji nista posredovala tedaj tako razgibane življenjske sile sredozemskega prostora našim krajem. Šele na koncu Vinče nam elementi badenske kulture, ki jih najdemo tako v Vinči kot na Ljubljanskem barju, dajejo prve izrazite stične točke. To je že čas tako imenovanega neolita, prehodne dobe med neolitom in kovino, ko je prazgodovinski človek na slovenskem ozemlju po paleolitu prvič bogatejše izpregovoril. Pod pojmom slovanske kulture združujemo danes najdišča, kot so pri nas v Sloveniji na Ljubljanskem barju, na bližnjem vzhodu pa predvsem v Vučedolu, Zoku, Hrustovcih pečin in še drugje. Tudi v Beli krajini imamo važno postojanko iz tega časa. Na Vinomeru, pri stavi državnega posestva, ki le-

ži severno od ceste, ki drži iz Metlike proti Draščem, je leta 1940 dr. Ložar izkopal prazgodovinske stanovanjske jame iz te dobe. Njih oblika se ni dala več natanko ugotoviti, tako da ne vemo, ali gre za pravokoten ali nepravilen ovalen tloris, vendar je prav z Vinomersko postojanko v okviru slovanske eneolitike kulture ob že poznanih stavbah na koleh in postojankah v jamah ugotovljen še tretji tip bivališča, koč na ravnenem. V inventarju najdb ne najdemo še nobene kovine, pač pa mnogo ostankov glinastih posod, ki kažejo na različne skodele, amfore in lonce, posebno pozornost pa vzbujajo skodele na nogah. Njih križna oblika nam jasno govori, da imamo resnično postojanko slovanske kulture. Od ostalih najdenih predmetov naj omenim samo še vretena in uteži za stave, Ložar domneva, da je v eni izmed jam odkril najstarejše statve na Slovenskem. Po ostankih sodčev so imele obliko pokončnih stavev na dveh kolih, kot jih še danes dobimo na Balkanu. Od kamenega orodja so bili najdeni noži, praskalca, šila, kladiva deli žrnelj in podobno. Vinomer v Beli krajini je vmesna

postojanka med Vučedolom in Ljubljanskim barjem. Dasi te neje naslonjena na Vučedol, je njega kulturna in etnična zveza z Ljubljanskim barjem jasna. Kakšno vlogo v okviru slovanske kulture ima, o tem nam bodo šele bodoča raziskovanja lahko dala jamejši odgovor.

Kultura Ljubljanskega barja se nadaljuje še v bronasto dobo. Cepprav danes nimamo dokazov, da bi smeli stavljati njen vrh šele v razvito bronasto dobo, so vendar jasna znamenja, ki govorijo o srečanju slovanske kulture celo z začetki železodobne kulture pri nas. O tem nam pričajo fragmenti keramike in kulture Ljubljanskega barja, najdenih med Ilirskim gradivom na Ptujskem gradu in oblike barjanskih posod, ki še živatijo med najstarejšim inventarjem naših vad, da imenujemo najslavnejše naše železodobne prazgodovine. Tudi vinomerska kultura je najbrže živeča še dalje in ni izključeno, da je posredovala še kako komponento svoje kulture poznejšim Iliram.

(Nadaljevanje)